

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

1 HAZİRAN 1959 — 100 KURUŞ — CİLT XI

Sayı: 125

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

PAZARLIK	1
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :	
Basına Övgüden Sonra; Olaylar, D.P. Meclis Grubu ve Şiddet Tedbirleri; Tarihi Tebliği; C.H.P. nin Tebliği; Meclis Başkanlığının Tutumu; Şahısları İstihdaf Eden Kanunlar; Huzur, Yıkım ve Stabilizasyon; Amerikan Yardımının Müessiriyeti; Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının 40 ncı Yılı; Konsodilasyon Anlaşması; Cenevre Konferansı; Foster Dulles ve Sonrası	3-10
İNCELEMELER :	
Tuttuğumuz Rejimler	
Galip ÜSTÜN	10
Yine, Yatırım - İstihsal Katsayısı	
Osman OKYAR	12
Sendikacılığımız Hakkında	
Cahit TALAS	14

Hosgörürlük Üzerine	
Mete TUNCAY	16

OKURLARIN FORUMU :

14 Mayıs 1950 (Ö. Sakip); Susan Bülbüller (V. Hacıkadıroğlu); Anayasaya Aykırı Teşebbüsler (İ. N. Alkan); Siperden Gelen Çatlak Sesler (İ. Emiroğlu)	17-19
--	-------

NE DİYORLAR :

Gizli Pazarlık (Akşam Gazetesinden); "Çok Acele" Verilen Dış Yardımların Tenkidi (The Times'den)	21
--	----

KÜLTÜR VE SANAT :

Çağımızın Muamması	
Paul Campbell M. D.	21
Peter HOWARD	21
Sergiler	22
Kaya ÖZSEZGİN	22
Yayınlar - Kütüphaneler	23

Basılış Tarihi : 2 Haziran 1959

PAZARLIK

Hiç şüphe yok, demokrasi demek, biraz da uzlaşmak, karşılıklı görüşlere saygı göstererek yaşamak ve devlet yönetiminde mümkün olduğu kadar geniş bir düşünce zemininden hareket etmek demektir. Demokrasinin temel kaidelerini, yani devlet işlerinin çoğunluğa dayanan kimseler tarafından yürütülmesi prensibini yumuşatan ancak böyle bir anlayış olabilir. Çoğunluk hâkimiyeti ile karşılıklı saygı unsurlarının bir araya getirildiği memleketler demokraside sağlam yola girmiş sayılırlar. Bu unsurların yalnız birine dayanılır ve öbürü ihmal edilirse, yolun sonu ya

istibdada, yahut da anarşiye çıkar. Memlekette işlerin görülmesi, idarenin yürütülmesi ve devlet çarklarının takıntısız döndürülmesi gerekir; bütün bunlar istikrarlı, devamlı bir hükümetle olacağına göre, genel seçimlerde çoğunluğu ele geçiren tarafın gelecek seçimlere kadar devleti idare etmek hakkına sahip bulunması şarttır. Azınlıkta kalanlar -eğer anarşi içinde yaşamak istemiyorlarsa- çoğunluğun hükümet etme hakkını tanımak zorundadırlar. Fakat, bunun istibdat şekline dönmemesi için, çoğunluk da azınlığın haklarına saygı göstermelidir. Bu hakların başlıcası,

hiç şüphesiz, hükümeti tenkid edebilmek, devlet işleri hakkında kendi görüşlerini bildirebilmek hakkıdır.

Aslına bakılırsa, bütün bunlar tekrarlanması gülünç kaçacak kadar basit ve eski kaideler. Westminster demokrasisi yüzyıllardan beri, gündem tesbitinden tartışmaların yürütülüş şekline varıncaya kadar, hep aynı kaideler etrafında dönmektedir. Bu satırlarda demokrasi mantığının alfabetini tekrarlamaktan maksat, son iki hafta içinde Türk siyaset sahnesini ve Türk basını kaplayan bir ruh hâlini tahlil için zemin hazırlamaktan ibarettir.

"Üçüncü kuvvet" rolü oynamak hevesiyle ortaya çıkan bazı siyaset adamları, muhalefetle iktidar arasında bir uzlaşma zaruretinden bahsetmektedirler. Onlara göre, bilhassa Muhalefet Liderinin gezilerinden ve Meclisteki olaylardan sonra, siyasi gerginlik son haddini bulmuştur, gerginliğin sebepleri bir tarafın tahammülsüzlüğünde, öbür tarafın da inatçılığında; halbuki, "her iki taraf da" bu tavırlarını terkedebilir, tâvizlerde bulunabilirler; bahar havasını tekrar estirebilmek için "karşılıklı fedakârlık" kâfi gelecektir, v.s. v.s.

Basının, daha doğrusu İstanbul basının tutumu, siyasi arabulucuların görüşlerini de aşmaktadır. Muhalefet Liderinin gezisi sırasında, iktidarın tertiplerini kendilerine bırakılan dar imkânlarla teşhir etmeğe çalışan gazeteler, şimdi muhalefete itidal tavsiyesinde âdeta birbirleriyle yarış etmektedirler. Bir haftanın içinde bazı sebeplerle -bu sebepler "Onbeş Günün Notları" sütununda belirtilmektedir. Fikir değiştirenler, sadece uzlaşma konusunda ısrar etmekle kalmamakta, üstelik ilk uzlaşma adımının muhalefet tarafından atılmasını istemektedirler. Onlara göre, Meclis içinde ve dışında başvuru olan "şiddet politikası" kimseye bir şey kazandırmayacaktır; muhalefet, eninde sonunda ihtilâle kadar varabilecek olan böyle bir yoldan "memleketin yüksek menfaatları adına" vazgeçmelidir; Türkiye itidalli, sorumlu bir muhalefete muhtaçtır, v.s. v.s.

İddiaları serinkanlılıkla tahlil edebilmek için, bu yazının başında belirtilmiş şekilleriyle, demokrasinin, bilhassa iki partili demokrasinin temel kaidelerine dönmek ve bunlara dayanarak bir sorular silsilesine girişmek gerekir. Yalnız, şuna da dikkat edilmelidir ki, bu soruların kendileri kadar, soruluş sıraları da önemlidir. Herşeyden önce, Türkiye'deki muhalefet, milletvekili sayısı bakımından çoğunluğu ele geçiren partinin iktidar hakkını tanımamış mıdır? Alman oylarla Meclisteki milletvekili sayıları arasındaki nisbetsizliğe ve seçim sırasında cereyan eden aydınlamaya muhtaç bazı olaylara rağmen, iktidarın meşruluğu resmen ve ısrarla tartışma konusu mu yapılmıştır? Gelecek seçimlere kadar Demokrat Partinin memleketi idare etmek hakkını teslim etmeyenler mi

vardır? C. H. P.'nin 1957 Eylülünden beri takip ettiği siyaset ve bilhassa sorumlu liderlerinin tutumlarıyla demecileri bu noktalarda her türlü tereddüdü ortadan kaldırdığına göre; ikinci soru silsilesi olarak, Demokrat Parti Mecliste azınlıkta kalan muhalefetin haklarına saygı göstermiş midir? Gündemlerin tesbitinde hakkaniyet esasları gözetilmiş midir? Gensoru önermeleri Meclis önüne getirilmiş midir? Soruşturma önermeleri kabul olunmuş mudur? Muhalif milletvekillerinin söz hakkı konusunda tarafsız hareket edilmiş midir? Nihayet, Meclis dışı çalışmalar bakımından, muhalefet liderlerine halkla temas imkânı verilmiş midir? Mecliste azınlıkta kalan ve iş göremez hâle getirilen muhalefet, görüşlerini, tenkidlerini halk kütlelerine duyurabilmiş midir?

Partiler arasında uzlaştırma teşebbüslerine girişenler yahut şu veya bu tarafa itidal tavsiyesinde bulunanlar, başlangıç noktalarını tesbit ederken, bu soru silsilesindeki sırayı takip etmek zorundadırlar. Soruların kimin tarafından takıldığı anlaşılmalıdır. Temel kaidelerin uzlaştırılması bakımından, C.H.P.'nin yapması gerekip de yapmadığı bir şey yoktur. İktidarın gelecek seçimlere kadar memleketi idare etmek hakkı, yani çoğunluğun hâkimiyeti kabul edilmiştir. Öte yandan, yine bu temel kaideler bakımından, D.P.'nin yapması gerekip de yapmadığı çok şey vardır. Meclisteki azınlık ve Meclis dışındaki muhalefet çalışmaları gerekli teminattan ve haklardan mahrumdur.

Demokrasilerde, siyaset sahnesindeki kuvvetler arasında yapılabilecek pazarlıkların temelleri bunlardan ibarettir. Bu temeller sağlandıktan sonradır ki, tâli pazarlıklara sıra gelebilir. O safhada, muhalefet bazı konularda hükûmete yardımcı olmağa, bazı şeyleri tartışma konusu etmemeğe, hükûmet de muhalefetin bazı isteklerine boyun eğmeğe razı olacaklardır. Westminster demokrasisinin parti idarecileri arasındaki pazarlıklar, başlangıçtaki iki temel kaidenin sağlanmasına bağlıdır. Kaldı ki, Türkiye'de, C.H.P. muhalefeti, başlangıçtaki kaidelerin topallığına rağmen, tâli pazarlıklar konusunda da üzerine düşenleri fazlasıyla yapmıştır. Demokrat Parti iktidarı, C. H.P. muhalefeti gibi, sorumluluk

duygusu bazan aşırı ölçülere varan liderler elindeki bir muhalefetle karşı karşıya bulunduğu için kendisini talihli saymalıdır. Devlet idare edermiş gibi muhalefet partisi idare eden, demagojiden kaçınan ve belli konuları -biraz eskimiş millî birlik endişeleriyle de olsa- kendiliğinden tartışma dışında tutan muhalefet liderleri, bütün iktidarlar için aranıp da bulunamıyan nimetlerdendir.

Türkiye'de akıl ve mantık sahipleri, arabuluculuk haveslilerinin ve işbilir basının, bu temel kaideler bakımından hangi tarafa daha önce başvurmaları gerektiğini açıkça görmektedirler. Bir de bütün bunların üstünde, yalnız demokrasinin değil, her türlü toplum hayatının ana kaidesi olan "can ve mal güvenliği" meselesi var ki, işte bu konuda uzlaşma kelimesini duymak bile izanlı kimseleri çileden çıkarmağa kâfi gelmektedir. Muhalefet Liderinin canına, muhaliflerin mallarına karşı tertipler hazırlamak veya en azından bu tertiplere göz yummak kamu makamlarının değil sorumluluklarıyla, fakat varoluş sebepleriyle de tamamen çelişme hâlinindedir. Bütün bunları yapanlar ellerini kollarını sallayıp dolaşır ve Meclis önünde hesap vermekten kaçarken, mağdurlardan "biraz daha fedakârlık ve itidal" istemek, en yumuşak tâbiriyle, hafiflik olur. Türli maddî ve manevî sebeplerin etkisiyle bu hafifliği gösterebilenler ve uzlaştırma teşebbüslerinde taraf şaşranlar, hiç olmazsa Türk toplumunun geleceğini düşünerek biraz daha sorumlu hareket edebilirlerdi. Gelecek nesiller, komiteci metodlarına başvuran sorumluları affetmeyeceği gibi, onların yakalarına ısrarla yapışmayan siyasetçileri ve yazarları da affetmeyecektir.

Bu bakımdan, şimdi C.H.P.'nin tutumunda inatçılık diye vasıflandırılan davranış, aslında bir siyasi partinin millet ve tarih önündeki sorumluluğunu yerine getirebilmek isteğinden doğmaktadır. Milletlerin ve rejimlerin tarihi, uçurum kenarlarında ve dönüm noktalarında verilmiş tâvizlerin ne derece tehlikeli olduğunu gösteren örneklerle doludur. Türkiye'de de rejim bir dönüm noktasındadır ve memleket diktatörlük uçurumunun kenarına gelmiştir. Şimdiye kadar defalarca tekrarlanan bahar havası vaadlerine bir kere daha kanmak ve temel taleplerden vazgeç-

mek, muhalif siyasetçileri ve muhalif gazetecileri bir iki haftalık rahata kavuştursa bile, tarih karşısında bunun vereceği rahatsızlık çok daha büyük olacaktır.

Bugün inatçılıkla, şiddet politikacılığıyla itham edilen kimselerin tutumları yüzünden memleketin daha fazla karışıklıklara, vuruşmalara ve ayaklanmalara sahne olacağını söyleyenler, muhtemel olayların so-

rumluluğunu Demokrat Parti idarecilerinde aramalıdır. Eğer memleketi ihtilâl tohumları atılıyorsa, bunu suikast tertipçileri atmaktadır. Onları Meclis çoğunluğunun gerisine gizleyip, kurulan hayal perdelerinde başkalarına kara roller oynatmak, aldatsa aldatsa bir avuç insanı aldatır.

Millet hükmünü çoktan vermiştir.

te sahipleriyle yaptıkları temaslar da bu dönüşü şüphesiz çabuklaştırmıştır.

Sindirme manevralarında kullanılan silâhların hep gazete sahiplerine yöneltilmiş olması, iktidarın basın cephesinde bulduğu zayıf noktayı açıkça göstermektedir. Nitekim, bu silâhların samlığından çok daha kolayca başarılı olması da bu görüşü doğrulamıştır. Sindirme silâhları yazarların çoğunda ve bilhassa genç nesle mensup olanlar üzerinde hiç etki göstermemiş, hapis tehditleri kimseyi korkutmamıştır.

İşin asıl acı tarafı, birkaç yüz liralık maaşlarından olmamak için emirlere boyun eğen memurları başmakaleleriyle kötöleyen bâzı kimselerin, şimdi hiç de hayatî olmayan milyonluk hesapların endişesiyle dümen kırmalarıdır.

Onbeş Günün Notları

Basına Övgüden Sonra

Türk basımının demokrasi mücadelesi bakımından taşıdığı önemi belirten satırların bu sütunlarda çıkışından beri henüz iki hafta geçti. Bu iki hafta içinde, İstanbul basımının bilhassa ilk sayfalarında hayli değişiklikler oldu. Artık, CHP'nin Meclis içinde ve dışında yaptığı demokrasi büyük başlıklara, sekiz sütunluk manşetlere lâyık görülmemektedir. Gazetelere göre, Mecliste olup bitenlerde, dövmelerde, söz kesmelerde ve ceza vermelerde «iki taraf da kabahatlidir»; ana muhalefet partisi girişilen arabulucuk teşebbüsleri karşısında inatçılık göstermektedir; D.P. şiddet tedbirlerinden çoktan vazgeçmiş, kollarını açarak bahar havası isteyenleri beklemektedir. Muhalefet liderlerinin isimleri, resimleri ve sözleri - hele rejimin mahiyetinden bahseden sözleri - Başbakanın imar maketleri önünde çekilmiş resimlerinden ve Beyazıt Meydanının bilmem kaçınca şeklini anlatan yazılardan sonra gelmektedir. İstanbul basımı, mücadelecî gazeteciliği bırakmış, imarlı, sporlu, Brigitte Bardot'lu rahat gazeteciliğe başlamıştır. Sanki memlekette bir rejim buhranı yoktur, sanki herşey güllük gülistanlık, vatanşah tok ve rahattır. Fıkra muharirlerinden suyu sabuna dokunmayan yazılar yazmaları istenmekte, tabii memlekette dokundukça bin ah işitilmeyen konu kalmadığından en verimli kalemler bile sıkıntı içinde kıvrılmaktadırlar.

Bâzı gazeteler ve yazarlar bu pasif

dönüşle kalmamışlar, sözde partiler-üstü görünerek etrafa itidal ve uzlaşma tavsiye etmeğe başlamışlardır. Zora geldikçe dönüşleriyle meşhur olanlar, bu defaki dönüşlerini de aklın ve sağduyunun icabı gibi göstermeğe çalışmaktadırlar.

Bütün bunların gerisinde, D.P. nin kurnaz idarecileri tarafından girişilmiş sindirme manevralarını sezmek mümkün değil. Tedbirleri Şiddetlendirme Komisyonunda hükümete gazete kapatma yetkisi verecek, gazete sahiplerini yüzbinlerce liralık cezalara çarptırarak, hapse girme ihtimallerini daha fazla arttıracak tedbirlerden bahsedildiğine dair dolaştırılan rivayetler veya fısıldanan itiraflar bu dönüşte şüphesiz büyük rol oynamıştır. Tam o sıralarda Ankara'da Akis'in kapatılması, Ulus'un mahkûmiyetinin aynı suçtan mahkemeli İstanbul gazeteleri için de emsâl teşkil edebilecek bir Temyiz kararıyla kesinleşmesi ve nihayet gazetecilerle gazete idarehanelerine fiilî tecavüzler veya tecavüz tehditleri istenen gözdağını fazlasıyla sağlamıştır. Gazete kâğıdı fiyatlarının artırılması veya indirilmesiyle yahut döviz tahsisleriyle ilgili haberleri de hesaba katmak gerekir. Nihayet, memleketteki son olaylar karşısında daha sert tedbirler alınmasını isteyen «bâzı iktidar çevreleri»ne karşı, basımın desteğine ve y etkisine muhtaç olduklarını söyleyen başka «bâzı iktidar çevreleri» nin gaze-

Olaylar, D. P. Meclis Grubu ve Şiddet Tedbirleri

Toplum düşünce ve kanaati, siyasî hayatımızın bir çıkmaza saplandığında birleşmelidir. Bâzı iktidar çevrelerinin, geniş halk yığınları üzerindeki baskıyı şiddetlendirmek için yaptıkları teşebbüsler tutmamıştır. Bu teşebbüsün akamete, yeni bir alternatif getirmek isteyenlere yol gösterici olabilir.

İlk unsur, baskı yapmak isteyen çevrelerin, bir gecede «hidayete» erdiklerini ve normal yollara dönmek istediklerini kütlelere inandırmaktaki güçlütür. Basımın bir kısmı itidal havası yaratmak maksadıyla, bunu halk yığınlarına telkin etmek istedi ise, basımın bu manevrasından isyan eden vicdanlı yazarların gayretleri, inanılması zaten güç olan bu değişimin iç yüzünü meydana çıkardı. Olayları normal çığırından çıkaranların, murakabeden kurtulmak için, hukuk dışı usûlleri bir alışkanlık haline getirdikleri ve bu itiyatlarından kurtulmaya niyetleri olmadığı inancı toplumumuzda kökleşmektedir.

Türk toplumunun şuursuz, prensipsiz, olaylar hakkında hüküm vermek kudretinden mahrum bir kütle olarak düşünülmesi, hem tamamen yanlış, hem de çok çirkindir. Bu zihniyetin bir misali geçen sene eski Başvekil Churchill'

in oğlu Randolph Churchill'in Türkiye'yi ziyareti esnasında görüldü. Muhabiri bulunduğu gazetede yayımlanan habere göre Randolph Churchill Ankara'da, Hariciye Vekiline şu tavsiyede bulunmuştu: «Siz Kıbrıs hakkındaki MacMillan plânını kabul ederseniz, halktan bir tepki gelmeyecektir». İfadedeki saygısızlığı bu nakil tam olarak belirtmiyor. Açıkça şunu belirtiyordu ki halk olup bitenleri anlamaktan çok uzaktır.

Bir yabancı tarafından izhar edilen bu fikre, içimizde olanlardan bazıları da iştirâk etmektedir. Oysa ki toplumumuz düşünülenlerden çok farklıdır. Nitekim geçenlerde vukubulan bir ziyaret münasebetiyle, müttefik bir devletin hükümet başkanını Ankara halkının soğuk kabul etmesi bunun bir misâlini teşkil eder. Bu tutum halkın misafirlerle karşı menfi duygularından ileri gelmiyordu. Halkın çoğu dostluğun değerine inanmış olabilirdi. Millet, küçümsemiş olmasını, daima olup bittilerle karşılaştırılmasını protesto ediyordu.

Meselenin daha ağır olan yönü şudur: Muhalefet partisinin, Muhalefet Liderinin son gezisinde vukubulan olaylara ait idialarını tartışıp karara bağlayacak olan organların bir tarafa itilmesidir. Vuku bulan olayların her biri siyasî ve hukukî gözûme muhtaç cinstendir. Bunların tartışılması ve hukukî bir sonuca bağlanması yerleri de Büyük Millet Meclisi ile Adliyedir. Bunları dar bir menfaat topluluğu çevresinde, şu veya bu evde veya yazıhanede konuşarak karara bağlamaya çalışmak tamamen yanlış ve ters bir zihniyetin mahsulüdür. Politika, Meclisten çıkarılıp, muayyen şahısların, muayyen menfaat gruplarının konuşma ve kararlarına bağlanamaz.

Kaldı ki bu tutum ile, bizzat D. P. Meclis Grubu, millet önünde küçük düşürülmektedir. D. P. Meclis Grubu, dar çevreli bir politika kliğinin peşinden giden, iradesiz, şahıs idaresine boyun eğen bir teşekkül müdür? Kanun ve hukuk dışı ieraata rıza gösterecek midir? Çıkmazın çözümü, geniş ölçüde buna verilecek cevaptadır.

Olayların İsmet İnönü'nün şahsına bağlanması sadece vehametlerini arttıracıdır. Asıl mesele, vatandaşın kanun himayesinden mahrum kılınması, can ve mal emniyetine tecavüz edilmesidir. Muhalefet suikast ittihamında bulunuyor. Hiçbir demokratik düzende iktidarlar suikast tertipçisi olamaz. Şu halde ittihamın gerçeğe uygun olup olmadığı mutlaka bir sonuca bağlanmalıdır. Kanuna bağlı devlet düzeninde it-

ham edilenlerin sorumluluğu hukukî sonuca bağlanmadıkça, kaldırılamaz. Bunun dışında her alternatif bizi yeni çıkmazlara götürür. Yeni şiddet tedbirleri hal çaresi olamaz.

Unutmamak gerekir ki, bugün aydın tabakamız Abdülhamit devriyle kıyaslanmayacak derecede, miktar ve kalite itibarıyla ileridir.

Abdülhamid'in Mithat Paşayı sarayda gizli yargıtıp, paravana arkasından dinlemesi, sürmesi, nihayet zindanda boğdurması hürriyet savaşını durdurdu mu? Ne derece şiddet tedbirlerine gidilirse gidilsin, o devirden daha fazla korku salan bir rejimin tesisine imkân yoktur.

Tarihî Tebliğ

FORUM, bu sayısında, şimdiye kadar alışılmamış bir şeyi yapmakta ve Cumhuriyet Halk Partisi Meclisinin Parti Meclis Grubu İdare Kurululuyla birlikte yapılan toplantıdan sonra yayınladığı tebliği aynen sütunlarına almaktadır. Tebliğ, ne yazık ki, İstanbul basını tarafından tam metin hâlinde verilmemiş, hele bâzı gazetelerde, biraz da D.P. İstanbul İl Başkanının himmetiyle, hiç çıkmamıştır. Metni tam olarak basan Ankaradaki Yeni Gün gazetesi ise kısa zamanda tükenmiş, İstanbul gibi yerlerde bulunmaz olmuştur. Maama-

C. H. P. nin

Cumhuriyet Halk Partisi Meclisi, 16 Mayıs 1959 tarihinde, Meclis Grubu İdare Kurulunun iştirakiyle Genel Başkan İnönü'nün başkanlığında olağanüstü toplanmış ve aşağıdaki hususların umumî efkâra arzına ittifakla karar vermiştir :

Demokrat Partinin sorumlu idarecileri, millet hayatının her sahasında yarattıkları büyük ıstıraplara rağmen, mevkilerini ne pahasına olursa olsun muhafaza etmek için her vasıtayı mübah sayan tehlikeli bir zihniyete saplanmış görünüyorlar.

Genel Başkan İnönü'nün vazife gezisi sırasında vukubulan suikast teşebbüsleri; şahıslara ve müesseselere karşı girişilen tertipli tecavüzler; Meclis Grubu tebliğlerine kadar teşmil edilen ve fiilî bir sansür mahiyeti alan neşir yasakları; muhalefet çalışmalarını durduran kanunsuz idarî kararlar; ve son olaylardan sorumlu olan bakanların millet önünde hesap vermelerini isteyen tahkikat önergesinin gündeme alınmamasında Meclis Başkanlığının ısrarlı ve tarafîli tutumu, bu tehlikeli zihniyetin tezahürleridir.

Hiç bir gayretin gizleyemeyeceği hakikat şudur ki: Milletvekilli ve Muhalefet Partisi Lideri olarak vazife gezisine çıkmış bulunan İsmet İnönü bir merkezden idare edilen ve hususî talimatla gönderilmiş şahıslar vasıtasıyla yürütülen tertiplerle suikast teşebbüslerine hedef tutulmuştur.

Bir Muhalefet Partisi Başkanının hayatına kastetmeğe matuf mürettep tecavüzler silsilesi; ancak asil ve mert Türk halkının coşkun sevgisi ve kanun dışı emirlere şerefle mukavemet etmesini bilen bir kısım vazifelilerin şerre alet olmayışı sayesinde akim kalmamıştır.

Cereyan eden vahim hâdiseler, gözü kararmış partizanlığın memleket ve millet hesabına ne derece tehlikeli bir raddeye vardığını kesin olarak göstermiştir.

Can ve mal emniyetinin tesisine ve mesullerinin millet huzurunda hesap vermeğe davet edilmesine matuf tahkikat önergesinin bir an önce Meclis gündemine alınması hususunda Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunun yerinde ve azimli gayretlerine İctüzüğün ihlâlî suretiyle mâni olunması; Demokrat Parti idarecilerinin murakabeden kaçan zihniyet ve tutumunun yeni ve vahim bir örneğini teşkil etmiştir.

Hâdiselerde birinci derecede sorumlu mevkide olan ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu tarafından millet önünde açıkça hesap vermeleri istenen makam sahiplerinin, D. P. Grubunun gizli müza-

fih tebliği sütunlarımıza alışımızın sebebi, okurlara aradıkları bir metni verebilmek endişesinden çok, bunun Türkiye'deki rejim meseleleri bakımından taşıdığı öneme olan inancımızdır.

Tebliğ, ayrıca izaha lüzum göstermeyecek kadar açıktır. Burada asıl dikkati çeken nokta, meşhur 12 Temmuz Beyannamesini yayınlayan liderin, bu tebliğin kaleme alındığı toplantıya da başkanlık etmiş olmasıdır. Son demokrasi denememizde hoşgörülülüğün ve muhalefete saygının temellerini atan kimseler, şimdi can ve mal güvenliği istemek durumundadırlar. Memleketin Demokrat Parti iktidarı altında ne kadar yol aldığını, daha doğrusu ne kadar geri gittiğini bundan daha iyi gösterebilecek

bir şey olamazdı. C.H.P. nin son tebliği, âdetâ bir «asgarî hakları beyanamesi» mahiyetini taşımaktadır. Parti, «Türk Milletinin en tabii hakları ve hür milletler câmiasının müşterek idealleri» olarak bilinen şeyleri bir defa daha ilân etmiş, «bunlarda yapılacak en küçük bir kısmının siyasî mücadeleyi meşruiyet sınırları dışına sürükleyeceğini açıkça bildirmiştir. Tebliğde, memleketin diktatörlüğe sürüklenmemesi için kıskançlıkla muhafaza edilmesi gereken bazı son tutunma noktalarının bulunduğu muhalif, muvafık herkese ilân edilmektedir. Bu bakımdan, «mutedil muhalif» geçinen ve hâlâ bahar havası pazarlıklarına inanan kimseler için kuvvetli bir ihtar mahiyetindedir.

Milletin büyük çoğunluğu, son olaylar karşısındaki tepkisi ve kütle hareketleriyle böyle bir ihtara lüzum duymıyacak kadar uyanık olduğunu ispat etmiştir. Bu bakımdan ihtarın asıl hedefini gaflet uykusundaki itidal tavsiyecileri teşkil etmektedir.

Meclis Başkanlığının Tutumu

İç gelişmelerimizde başlıca şikâyet konumuz, başlıca demokratik müesseselerin işleyişine aittir. Büyük Millet Meclisi, çalışmalarında, partizan arzularla idare edilmemesi gerekir. Meclis kütle bölünmelerinde, vatandaşın ümitle yüz çevirdiği organlardan biridir. Eğer; Büyük Millet Meclisinde, vatandaşın şikâyetleri geniş ölçüde aksettirilebilirse, muhalefetin sesi, iktidar partisi isteğiyle kısılamazsa, partizan idarenin tahribi, büyük nisbette giderilebilir.

Bir kütlede, Büyük Millet Meclisinde, Başkanlık divanının, Meclisin iç düzenine ait kaideleri çiğnediği inancı yerleşirse, bu kanuna saygı ve bağlılık duygusunu yıkmaz mı? Meclis başkanlık divanı, bir partinin veya hükümetin hâmisidir. Meclisin bütünlüğünü temsil ettiğine göre, parti grup başkanlarından farklı harekete mecburdurlar. Aksi; müessesenin yüksek otoritesi ile bağdaşmaz. Son olaylara sebep olan, Büyük Millet Meclisi Başkanının hareket tarzının, ne kadar tüzüğe aykırı olduğu, bizzat Meclis Başkan Vekili tarafından teyid edilmiştir. Zaptı sâbık hakkımda, Muhalefete söz hakkı tanımadan ceza kesen Meclis Reisi, Meclis İçtüzüğünü çiğnemediyse, aynı konuda Muhalefete söz veren, Başkan Vekili, bu yetkiyi nereden alıyordu? Muhalefeti suçlandıranların, bırakınız! yıllardır gündeme alınmayan gensoru, Meclis tahkikatı şikâyetlerini, sadece bu olay üzerine insafla eğilmeleri yeter.

Tebliğ

kerelerindeki tek taraflı izahatları ile, hâdiselerin mesuliyetini kendi gruplarına yüklemek ve grubun arkasında gizlenerek sorumsuzluğa ulaşmak çaresini aradıkları umumî efkârın dikkatinden kaçmamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi, vatandaşlardan saklanan olayları onlara teker teker ulaştırmak üzere yeni bir çalışma devresine girecek ve bütün imkânlarını kullanarak gerçekleri Türk Milletinin bilgisine arzedecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, memleketin selâmetini millet meselelerinin Büyük Meclisde hallinde ve müessir bir teşriî murakabenin tesisinde görmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi, iktidarın sarsıntısız bir şekilde el değiştirmesini ve bazı milletlerin acı âkıbetlerinden aziz milletimizin masum kalmasını mümkün kılacak bir rejim olduğu içindir ki, eşit, serbest ve emniyetli seçime dayanan ve insan haklarına saygı gösteren demokratik rejimin bütün icaplarıyla gerçekleşmesine var gücüyle çalışmaktadır.

Bugün Türkiye'de rejim meselesi bir dönüm noktasına gelmiştir.

Türk Milletinin en tabii haklarını inkâr ve iptal etmeden, hür milletler camiasının müşterek ideallerini terketmeden, bir kelime ile meşruiyet sınırını aşmadan muhalefetin siyasî mücadele imkânlarını kısıma yolunda bir adım daha atmak mümkün değildir.

Aziz milletimizin menfaatlerini her şeyden üstün tutan Cumhuriyet Halk Partisi, memleket için olduğu kadar, bizzat tahakküm heveslileri için de hüsrân ve muhataralarla dolu bir yolda ısrar edilmemesini, Demokrat Parti idarecilerine, bir kerâ daha hatırlatmayı vazife sayar.

Hukuka bağlı devlet nizamının dâvacısı olan Cumhuriyet Halk Partisi, bütün Türk Milletiyle birlikte emniyet istemektedir, adalet istemektedir, hürriyet istemektedir.

Bu uğurda milletçe girişilmiş mücadelenin muzaffer olması insanlık tekâmülünün tabiatı icabıdır.

İnsanlık tekâmülünü tersine çevirmek hayaline kapılanların her türlü gayretlerine rağmen Cumhuriyet Halk Partisi haklı dâvasında mutlaka muzaffer olacaktır.

Bu zafer, bütün Türk Milleti için emniyetin, adaletin, hürriyetin zaferi olacak ve dürüst, murakabeli bir Cumhuriyet idaresi altında gerçekleşmesi mümkün olan milli saadet ve refahın da müjdesini taşıyacaktır.

Sahısları İstihdaf Eden Kanunlar

1954 senesinde çıkarılan 6235 sayılı kanunla, Türkiyede meslekî faaliyette bulunan mühendis ve mimarlar, birer ihtisas odası teşkil ederek bu odalara kaydolmaya mecbur tutulmuşlardır. Bu kanun gereğince memlekette mevcut on bini müte-

caviz mühendis ve mimar, teşekkül eden on ihtisas odasına kaydolmuş bulunmaktadır. Her ihtisas odası hükmi şahsiyeti haizdir. Odaların umumî heyetleri, kayıtlı âzalarının yüzde beşini delege seçmek suretiyle Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğini teşkil ederler. Beş yüzü mütejaviz delegeden teşekkül eden Birlik Umumî hey'eti, her sene toplanarak Odalarca gösterilen namzetler arasından bir umumî kâtip ile her odadan bir temsilci olmak üzere on kişilik Birlik İdare Heyetini seçer ve bu on bir kişi, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin işlerini görür.

İlk defa tatbik edilen her kanunda olduğu gibi, 6235 sayılı kanunda da bazı aksak taraflar mevcuttur. Bu aksaklıkları farkederek Birlik, bir kaç seneden beri, teşkil ettiği bir komisyon vasıtasıyla yeni bir kanun tasarısı hazırlamaya başlamış ve bu tasarının ikmal edilen kısımlarını, geçen Nisan ayının ikinci haftasında toplanan Birlik Umumî Heyetinin müzakeresine arz etmişti.

Bu tasarı umumî heyette müzakere edilirken Büyük Millet Meclisine aynı kanunun tadili için bir teklif yapılmış olduğu anlaşıldı. Teklif sahibi Sinop Milletvekili yüksek mimar Mahmut Pınardı ve yaptığı teklif bazı noktalarda mühendislik camiasının tarafından hazırlanan yeni esaslara, aykırı idi Sinop Mebusunun tadil teklifinin en calibi dikkat maddesi, umumî kâtip seçimi yetkisinin 500 kişiyi mütejaviz Umumî Heyetten alınarak 10 kişilik Birlik İdare Heyetine verilecek namzet gösterme hakkının oda umumî heyetlerinden alınması idi. Umumî kâtip seçimine dair teklifin sebebini araştıranlar bunu bulmakta gecikmediler. Maamafih meseleyi kavramak için hafızaların biraz gerilere doğru gitmesi icap ediyordu:

1957 seçimlerine tekaddüm eden günlerde, partilerinin tutumunu tasvip etmedikleri için Konyanın iki Milletvekili D. P. den istifaya etmişlerdi. Bunlardan birisi inşaat yüksek mühendisi Rüşti Özaldı. Rüşti Özal gerek muhitinde ve gerekse meslektaşları arasında sevilen bir şahsiyettir. Bu sebeple 1958 senesi Ocak ayında, İstanbulda toplanan Birlik Umumî Heyeti, Rüşti Özalı, umumî kâtipliğe seçmişti. Rüşti Özalın yeniden seçilmesini istemiyen çevreler, bunu kanun yolu ile önlemeyi düşündüler

ve 1959 Birliğin Umumî Heyet toplantısından evvel, T. B. M. M. e yurkarıda bahsettiğimiz tadil teklifinin yapılmasını sağladılar. Yıllık toplantısını yapan umumî heyette estirilen hava şu idi: "Şayet Rüşti Özal tekrar seçilirse, Meclisteki tadil teklifi kanunlaşacaktır. Bu takdirde ise Rüşti Özal otomatik olarak umumî kâtiplikten düşecek ve 10 kişilik İdare Heyetine bir başkası seçtirilecektir." Umumî heyet delegeleri ise, sırf bir insanla uğraşmak için T. B. M. M. kanun çıkarmıyacağını düşünerek bu görüşlerini Meclis çevrelerine aksettirmeğe karar verdiler.

Bundan sonra yapılan mücadeleli bir seçim neticesinde Rüşti Özal tekrar umumî kâtipliğe seçildi. Umumiyetle memurlardan müteşekkül olan İdare Heyetine de halen memleketin en mes'ul mevkilerinde bulunan gün görmüş mühendisler seçildiler. Böylece mezkûr kanun tadil teklifinin durdurulacağı ümit edilmişti. Fakat geçen hafta T. B. M. M. nde mezkûr kanun teklifinin birinci müzakeresinin yapılarak kabul edildiği hayretle görüldü.

Bu hâdise, bugün memleketimizin içinde bulunduğu ruh haletini göstermesi bakımından ibretle tetkike değer mahiyettedir. Millet Meclisleri umumî kaideler vazederler, yoksa açıkça şahısları istihdaf eden kanun koymazlar.

Mühendisler Birliği umumî kâtipini seçerken maksat, arkadaşlarının itimadını haiz en münasip kimsenin her türlü tazyikten uzak olarak iş başına getirilmesini sağlamaktır. Halbuki, tadil teklifi, seçim selâhiyetini, mesleği teşkil eden 5-600 kişilik umumî heyetten, hem de bunların arzusu hilâfına - olarak 10 kişilik idare heyetine vermektedir. Bu ise şimdiye kadar iyi işlemiş olan bir sistemi bozduğu gibi bir heyetin serbest seçim hakkını zedelemektedir.

Sayıları on bir bini bulan, hepsi yüksek tahsilli Türk Mühendislerinin bu hareketi kendi olgunluklarından şüphe edildiği şeklinde tefsir etmeleri tabiidir. Fakat meselenin asıl acıklı tarafı, iktidar çevreleri tarafından sevilmediği anlaşılan bir şahsı açıkça istihdaf eden bir kanun tadilinin B. Millet Meclisine getirilmesidir. Çok muhtemelen bu teklif

Meclis tarafından kabul edilecektir. Acaba tadil teklifinin lehinde rey verenler, bu hareketleriyle, her türlü şahsî kayguların ve endişelerin üstünde bulunması lâzım gelen bir müesseseye hizmet etmiş olacaklar mıdır?

Huzur, Yıkım Ve Stabilizasyon

Memlekette huzuru sağlamak davası, sade sosyal münasebetler ve siyaset sahasında değil, şehircilik ve imar sahasında da belirmesi, içimizdeki hakikî huzursuzluğun ne kadar derin olduğunu göstermesi bakımından şayanı dikkattir.

Filhakika gazetelerde son günlerde çıkan mevsuk haberlere nazaran, İstanbulda, imar namı altında yeniden geniş bir istimlâk ve yıkım hareketine başlanacaktır. Bu meydana Taksim ile Azapkapı arasında ve Beyazıt ile Eminönü arasında geniş caddeler açılacağı gibi, Beyazıt meydanının da huzur verecek şekilde değiştirileceği söyleniyor.

Bu hususta, imar ve estetik bakımlarından şüphelenecek çok söz olduğu gibi, iktisat politikası ve stabilizasyon programı zaviyesinde de söylenecekler vardır.

Milyonlarca lira sarfederek, o eski, güzel ve hakikaten ruhlara huzur verici Beyazıt meydanının indirilerek bozulması ve bir çirkinlik nümunesi olan bugünkü şekline konulması İstanbulu seven herkesi üzümüştü. Bugün, anlaşılan hata edilmiş olduğu takdir edilmiştir ki, tekrar milyonlar ve milyonlar sarfedilerek Beyazıt meydanının yeniden tanzimine ve yükseltilmesine karar verilmektedir. Maksat meydanı kalplere huzur verecek bir şekle getirmek imiş. Bundan sonra ne kadar milyon sarfedilirse sarfedilsin, meydana, bir kere bozulmuş olan huzurunu iade etmenin pek kolay olmayacağını kaydedelim.

Meselenin diğer bir ciheti, 4 Ağustosun sonra tatbik edilmeğe çalışılan stabilizasyon programı ile ilgilidir. Mesele şudur: Stabilizasyon programının esas unsurlarına hâle getirmeksizin, istimlâk ve yıkım masrafları nasıl karşılanacaktır? Malûm

olduğu üzere, stabilizasyon programının esas unsurlarından biri, masrafların ve bu arada yatırım masraflarının enflasyonist olmayan kaynaklardan finanse edilmelidir. İstanbul Belediyesinin eski istimlakler yüzünden 200 milyon lira civarında borcu olduğu söylenmektedir. Bu durumda, Belediyenin yeniden yapılması düşünülen istimlakleri karşılayacak, parası bulunmadığı barizdir. Yeni istimlakler de mi parası ödenmeden yapılacaktır? Anayasanın ve mülkiyet hakkının açıkça ihlâl edilmesine devam edilecek midir?

İmar namı altında yapılacak işlerin masrafını karşılamak bir mütahhata halindedir. Devlet bütçesinin durumu İstanbul Belediyesine geniş ölçüde yardım yapılmasına müsait değildir. Acaba ticarî bankalara müraعات mı düşünülmektedir? Banka kredileri halâ pofona tabi olduğu halde, kredileri tanzim eden 4 Ağustos kararnamesinde, Belediyelerin ihraç edeceği tahvillerin pofondan istisna edildikleri hatırlanmalıdır. Bu açık kapıdan kredi hacmi zorlanmak istenirse, netice enflasyonist tazyikin yine başgöstermesi olur.

Herhalde, istimlak, yıkım ve imar namı altında yapılan işleri kelimenin iktisadî manasıyla yatırım olarak telâkki etmek ve bu masrafların ekonomimizi ilerletecek ve ferahlatacak mahiyette olduğunu kabul etmek imkânsızdır.

Amerikan Yardımının Müessiriyeti

Okuyucularımız, bu sayımızdaki «Ne Diyorlar» sütununda geçenlerde Londra da yapılan bir toplantıda, Beynelmîl Banka Umum Müdürü Mr. Eugene Black'ın dış yardım mevzuuna ait bir konuşmasının ana hatlarını bulacaklardır.

Birleşik Amerika Devletlerinin memleketimize iktisadî yardımda bulunması 1948 tarihine tesadüf eder. Evvelâ dört yıllık bir devre için Marshall Planı namı altında verilmiş olan yardım sonradan değişik nam ve şekillerle bugüne kadar devam ettirilmiştir.

Yarımdan umulan gayeler tahakkuk etmiş midir? Yardımın birinci hedefini teşkil etmesi lâzımgelen Türk ekonomisinin takviyesi gerçekleşmiş mi-

dir? On yıldan fazla bir zamandır, yıllık miktar itibariyle gittikçe artmış olan ve şekil itibariyle de çeşitlendirilmiş olan iktisadî yardımın hakikî bilançosu ne olmuştur?

Gerek yardımı veren Birleşik Amerika Devletlerinde, gerek yardımı alan Türkiye'de, bu mevzu üzerinde ehemmiyetle ve ciddiyetle durmak, mazinin bir muhasebesini yapmak lüzumu aşîkârdır. Dediğimiz gibi, yardımın başlıca mânâ ve gayesi Türk ekonomisini takviye etmek, kendi başına ayakta durabileceği bir vaziyete getirmektir. Bu gayenin tahakkukunda Türklerin, Amerikalıların ve bütün hür dünyanın müşterek menfaati vardır.

Çok mühim bir beynelmîl müessesenin başında bulunan tanınmış, değerli Amerikan bankacılarından Mr. Eugene Black'ın fikirleri, hem sorumlu Amerikalıları, hem Türkleri uzun uzun düşündürecek mahiyettedir. Mr. Black'ın esas tezi şudur: Diplomasi uğruna, beynelmîl sahada dost kazanmak uğruna yapılmış olan malî yardımlarda, iktisadî mülâhazalar ikineci plânda kalmakta, neticede bu yardımdan beklenen gaye elde edilememektedir. Hattâ dahası var, böyle yardımlar faydalı olmak şöyle dursun, bazan doğrudan doğruya zararlıdır. Meseîâ yardım alan hükümetin, yardım sayesinde yararlı ve zararlı bir iktisadî politikaya devam etmek imkânını bulduğu zaman...

Bu notta, Türkiye'ye onbir yıldanberi yapılmış olan iktisadî yardımın uzun boylu tahliline girişecek değiliz. İleride fırsat çıktıkça, bu mevzuya bir inceleme tahsis etmeyi düşünüyoruz. Burada şunu kaydetmekle iktifa edelim: Mr. Black'ın iktisadî yardım hakkındaki tenkidleri, Amerika'nın Türkiye'ye yapmış olduğu iktisadî yardım bakımından maalesef geniş ölçüde varittir. D.P. iktidarî iktisadî plânlamaya yanaşmak istemediği için, yardımın kullanılmasında büyük israflar olmuştur. Gösteriş ta rafları kuvvetli olup hakikî iktisadî değerleri az olan birçok projeye el atılmıştır. Bunlar Türk ekonomisini takviye etmek şöyle dursun, bilâkis zayıflatmıştır. Her şeyden kötü olan cihet, D.P. iktidarının, Amerikan iktisadî yardımını sayesinde, ekonomimizi tamamen bitap bırakmış olan enflasyonist siyasetine yıllarca devam etmek imkânını elde etmesi oldu. 1954 ten itibaren yıllık miktarları gittikçe arttırılan Amerikan iktisadî yardımını olmasaydı, hükümet, geçen senenin ortasına kadar

şiddetli enflasyon politikasına devam etmek imkânını bulur muydu?

İşte, Amerikan yardımının müessiriyeti üzerinde durulurken yukarıdaki cihetlerin nazarı itibare alınması lâzım geldiği kanaatindeyiz. Evet, yardım yapılmıştır, fakat neticede Türk ekonomisinin taşınak mecburiyetinde olduğu yük ve dış borçlar hacmi fevkalâde yükselmıştır. Yardımın neticesi bu olmak gerekirdi. Bu gibi vahim hatâların tekerrürüne mâni olmak için, istikbalde yardımın şekli, idaresi ve kullanılması üzerinde ciddi olarak durmak icab edecektir.

Milletlerarası Çalışma Teşkilatının 40. cı Yılı

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı 40. kuruluş yılını kutlamaktadır. Bu ayın 3 ünde çalışmalarına başlayacak olan yıllık genel konferansı bu kutlamanın tezahürlerine şahit olacaktır.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı 1919 yılında kurulmuştur. Birinci Dünya Harbine son veren barış konferansı, uzun yıllardanberi devam eden bir hareketin mantikî neticesini kavriyarak Çalışma Teşkilâtına vücut vermişti. Bütün XIX. Yüzyıl boyunca sınıf inkilâbını doğurduğu yeni sosyal meseleler ortaya çıkıp geliştikçe düşünürlerin, nazariyecilerin, Devlet adamlarının ve işçilerin zihinlerinde milletlerarası bir müessesenin zarureti vazih olarak belirmeğe başlamıştı. Bütün XIV. Yüzyıl geniş ölçüde hüküm sürmüş olan liberal doktrin, bir taraftan milletlerarası pazarlarda geniş şekilde ekonomik rekabete, diğer taraftan da gayri insanî çalışma şartlarına vücut vermişti. İnsan şahsiyetinden ayrılması mümkün olmayan «iş» te bir mal, bir meta' sayılıyordu. Bu telâkki, emeklerinin karşılığında başka bir gelire malik olmayan insanların sonsuz ıztıraplarını ve sefaletlerini mucip olmuştu.

Birinci Dünya Harbi içinde Avrupa ve Amerika sendikacıları bu istismarlara son vermek için, müstakbel barış andlaşması içinde çalışma şartlarının milletlerarası normunu tesis edecek bir müesseseye yer verilmesinin mücadelesini yaptılar. Bu mücadele Versailles Barış Andlaşmasının XIII. Bölümünü doğurdu ve Milletlerarası Çalı-

İşma Teşkilâtı 1919 yılında Milletler Cemiyetine bağlı, fakat geniş bir otonomiye sahip olarak faaliyete geçti. Şimdi Birleşmiş Milletlere bağlı bir ihtisas teşekkülü statüsünde olan ve sinesinde 80 Devleti toplamakta olan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı 40 yıldanberi insanlığa ve insanlığın yalnız himayeye en çok ihtiyaç duyulan sınıflarına değil, fakat bütüne hizmet etmeğe çalışmaktadır. Zira «evrensel ve devamlı bir barış, ancak sosyal adalet üzerine bina edilebilir;» söz ve cemiyet kurma hürriyeti devamlı bir ilerlemenin vaz geçilmez bir şartıdır ve nerede olursa olsun fakirlik umumun refahı için bir tehlike teşkil eder». Ekonomik, sosyal ve politika rejimlerinde bu şekildeki prensip ve ideallere yer vermiş bulunan memleketler, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı ile işbirliğinin derecesi nisbetinde hem kendi halklarına hem de insanlığa hizmet etmektedirler.

Konsolidasyon Anlaşması

Geçen yıl ortasında, Garbî Avrupa devletleriyle Birleşik Amerika Devletlerinden stabilizasyon kredisi alındığı zaman, «ticarî ariyere» tabir edilen ve birkaç yıldır birikmekte bulunan dış borçlarımızın da, Avrupa İktisadî İşbirliği çerçevesi dahilinde, çok taraflı bir anlaşmaya mevzu teşkil etmeleri kabul edilmişti. 1958 Eylülünde Paris'te, heyetimiz ile alacaklı devletlerin mümessilleriyle konsolidasyonun şekline ve şümülüne dair başlayan müzakereler çok uzun sürmüş, nihai anlaşma ancak 11 Mayıs 1959 tarihinde imzalanmıştır.

Bu anlaşma, eski iki taraflı ariyere borç tediyeleri anlaşmalarının yerine geçmekte ve böylece, ihracatımız gelirinin bir kısmının, cenebî alacaklılar tarafından, otomatik şekilde kesilmesi usulüne nihayet vermektedir. İhracatımızın üzerinden bu ipoteğin kaldırılması, 4 Ağustostan sonra kabul edilen çok taraflı dış ticaret rejiminin işleyişini destekliyen bir unsur olacaktır.

Bununla beraber, Türk ekonomisi, önümüzdeki yıllar zarfında çok ehemmiyetli borç yükleri altında kalacağını da unutmamak gerekir. Paris'te imzalanmış konsolidasyon anlaşmasının ana hatlarıyla bunların mânâsını aşağıdaki satırlarda kısaca gözden geçiriyoruz :

Anlaşmanın şümülüne giren borçlar, 5 Ağustos 1958 tarihine kadar malları Türkiye'ye ithal edilmiş veya hizmetleri ifa edilmiş olup da tediyeleri o tarihe kadar muacceliyet kesbeden borçlar ile aynı tarihe kadar, yukarıdaki muamelelerden ileri gelip muacceliyet kesbetmemiş olan borçlardır. Bunların takribî tutarı 400 milyon liradır. Konsolidasyon'a dahil olmayıp 5 Ağustos 1959 dan evveline ait bir kısım vecibelere ait mukaveleler ile ilgili borçlar da 115 milyon kadar olduğu anlaşılmıştır.

Konsolidasyon anlaşması mucibince 5 Ağustos 1959 dan önce, Türk firmaları tarafından Merkez Bankasına, ticarî borçlarına müteallik yatırılmış olan yaralar için borçludan kur farkı istenmiyecektir, 2.80 T. Lirasının üstü, hükümet tarafından ödenecektir. Ariyere borçların hemen hemen hepsi bu mahiyette olduğuna göre, borç taksitlerinin tediyesinin hükümet için, bir iç finansman problemine sebebiyet vereceği anlaşılıyor. 1959 bütçesinde devlete ait dış borçlar taksit ve faizlerinin ödemesi için konulan tahsisat 108 milyon lira civarında olup, 1958 tahsisatına nazaran 65 milyon lira fazla olduğu kaydedilmelidir. Tahsisattaki artışın başlıca sebebinin döviz kurlarındaki değişikliğin teşkil etmesi manidardır. Ticarî borçların ödenmesinde, kur farkından hasıl olacak farkın hükümetçe hangi kaynaktan temin edileceği malûm değildir. Ödeme plânına göre, ilk ödeme senesinin taksidi 15 milyon dolardır. Bunlara müteallik borçların ithalâtçı tarafından 2.80 T. L. kuru üzerinden ödenmiş olduğu kabul edilirse, ilk yılda, hükümetin kur farkını karşılamak için bulunması lâzımgelen finansman 93 milyon T. Lirasıdır. Müteakip senelerdeki taksitler 5'er milyon dolar yükseleceğine göre, iç finansman ihtiyaçları her sene artacaktır.

Uzun müzakereler neticesinde, konsolidasyon faizi (gecikme faizi) %3 olarak kabul edilmiştir. Faiz 11 Mayıs 1957 tarihinden itibaren yürütülecektir. Tabiiyle, borçlar ödendikçe faizin yükü de azalacaktır. Fakat ilk seneler zarfında, faiz yüklerinin ehemmiyetli olacağı anlaşılıyor. Konsolidasyon'a giren borçların kıymeti 400 milyon dolar olduğuna göre, ilk senelerde yıllık faiz yükleri 10 milyon dolar civarında olacaktır.

Konsolidasyonun dışında kalan bir kısım vecibelerle ilgili borçların 115 mil

yon dolar olduğunu yukarıda kaydetmiştik. Bunlara ait mukavelelerin Türkiye lehine tâdil edileceği kabul edilmekle beraber, bu tâdillerle yüklerin ne derecede hafifletileceği de meçhuldür.

Cenevre Konferansı

Cenevre Konferansı başladığı zaman, Batı ve Doğu Almanya Hükümetlerinin bu Konferansta temsili meselesinde iki tarafın karşılıklı tâvizler vermiş olmaları, tarafların, Konferansın, kendi yüzlerinden tam bir çıkmaza girmesi sorumunu kolayca kabul etmek istemeyeceklerini gösteriyordu. Daha, sonra, Sovyet Dışişleri Bakanı, Polonya ve Çekoslovakyanın Konferansa katılmaları yolundaki teklifinde ısrar etmemekle, Kremlinin, Dışişleri Bakanları konferansı başarıyla sona ermesine bile, Zirve Konferansının toplanması uğrunda bazı iyiniyet gösterilerinde bulunmak arzusunda olduğunu gösteriyordu. Nitekim, Sovyetlerin, bu Konferansın sahasına girmemekle beraber, Cenevrede İngiliz ve Amerikalı meslekdaşlarıyla yaptıkları temaslardan sonra, yüksek irtifadaki atom patlamalarının ilmi kaydedilme usulleri hakkında bir Ekspertler Komitesinin toplanmasını kabul etmeleri de böyle bir iyiniyet gösterisiydi. Şimdi ise, M. Gromyko'nun büyük rakibinin ölümü dolayısıyla Waşington'a gitmeyi kabul edişi sonucunda, Başkan Eisenhower de, bir Zirve Konferansına taraftar olduğunu açıklamış bulunuyor. Bu suretle, Başkan Eisenhower Başbakan Mac Millan'ın arzularından birini daha kabul etmiş olmakta ve Başbakan Krusef de Cenevre Konferansının toplanmasına razı olmakta beklediği tavizlerden birini elde etmiş bulunmaktadır.

Ancak, meselenin aslı bakımından durumu mütalea edecek olursak, iki tarafın görüşlerinin birbirlerinden hâlâ çok uzak olduğunu müşahade ederiz.

Gerçekten, bir tarafta, Sovyetler, iki Almanyaya ayrı ayrı barış yapmak gibi, haksız ve pratik olmayan bir tasarrufların peşinde olmakta devam ediyorlar; öte tarafta ise, Batılılar, hâlâ, Sovyetlere yeterli sayabilecekleri tavizleri vermeksizin Demirperdeyi geri itme politikasını takip

etmekte devam ediyorlar. Her iki taraf bu tezler üzerinde ısrara devam etikleri takdirde, ne Cenevre Konferansından, ne de Zirve Konferansından ciddi ve devamlı bir sonuç çıkacağını sanmamak gerekir.

Bununla beraber, Batılılar tarafından Cenevre Konferansına takdim edilen plân birçok bakımlardan Sovyetlere bazı tavizler verilmesi gerektiği zihniyetinin Batı diplomasisine nüfuz etmeye başladığını göstermektedir. Gerçekten, bizzat Mr. Herter, Batı plânının bir çok noktalarını, Sovyet görüşlerine yaklaşma diye vasıflandırmış ve M. Gromyko da, Batı plânının bazı noktalarında müsbete doğru bir gelişme gördüğü kanaatini ifade etmiştir.

Batı plânı, haklı olarak, Almanyanın birleştirilmesi meselesiyle Berlin ve Avrupa emniyeti meselelerinin birbirlerine bağlı olduğu esasına dayanmaktadır. Bundan başka, Almanyanın birleştirilmesi için de, netice itibariyle, demokratik bir plebisit ve seçim sistemi derpiş edilmiştir ki bu da, hiç şüphesiz, zarurîdir. Bu esaslar dairesinde, Cenevre Konferansına sunulan Batı plânında, 1955 Cenevre Konferansındaki Batı görüşlerine nisbetle bazı yenilikler ve tavizler mevcuttur. Bunlar aşağıda özetlenmiştir:

1 — Yeni plânda, Almanyanın birleştirilmesi meselesinin her safhasında, Avrupa emniyeti konusunda Ruslara ne gibi garantiler verileceği daha sarıh bir surette tesbit edilmiştir.

2 — Batılılar, Almanya'nın derhal yapılacak serbest ve milletlerarası kontrol altındaki seçimlerle birleştirilmesinden vazgeçmişlerdir. Seçimler, yine serbest ve milletlerarası kontrol altında yapılacak; fakat, ancak, üçüncü safhada yer alacaktır.

3 — Almanya'nın birleştirilmesinden önce, Berlin şehri serbest seçimlerle birleştirilecektir. Dört İşgal Devletinin Berlinde askerî birlik bulundurmamak hakkı mahfuz bulundurulacaktır. (Bu, Kremlin verilmiş bir tavizden ziyade, onu zor mevkide bıkaracak zekice bir tekliftir. Batının, Batı Berlin halkını, Sovyetlere terketmesi, pek tabiidir ki bahis konusu olamaz.)

4 — Batılılar, resmen değilse bile, fiilen Doğu Almanya rejiminin

varlığını tanımaktadırlar. Batılılar, ayrıca, Demirperde çevrelerince orta ya atılmış olan Konfederasyon fikrini de resmen değilse de, pratik sonuçlarının bazıları itibariyle kabul etmektedirler. İki Almanya arasında her sahada serbest mübadelelerin yapılmasıyla ve ayrıca bir seçim kanunu hazırlamakla vazifeli Panalman Komitesinin teşkilini teklif etmeleri bunu gösteriyor.

5 — Batılılar, seçim kanununun hazırlanması işini esas itibariyle iki Almanya'ya bırakmaya razı olmuşlardır. 1955 te ise, Batılılar, bu konu da Bonn ile Pankow'a sadece istişare hakkı tanıyorlardı. Seçimlerin kontrolüne de iki Almanya'nın iştirak etmelerini teklif etmeleri, Batılılar bakımından önemli bir yeniliktir.

6 — Panalman Komitesinde Doğu Almanya temsilcilerinin sayısı Batı Almanya temsilcilerinininkinden daha az ise de, Doğu Almanya temsilcilerine bu Komitede (zayıf da olsa) prensip olarak bir nevi veto hakkı tanınmıştır.

7 — Batı Plânında, iki Almanya da yapılacak plebisitlerde Batı Almanya'nın nüfus fazlalığı dolayısıyla daima hâkim durumda olacağı yolundaki Sovyet itirazı karşılanmıştır. Batı teklifine göre, Panalman Komitesinde bir müşterek seçim kanunu metni üzerinde iki taraf anlaşmaya varamazlarsa, Batı ve Doğu Almanya tarafından Komiteye teklif edilmiş olan projeler, Batı ve Doğu Almanya'da (müşterek metin için olduğu gibi) ayrı ayrı plebisite vaz edilecektir. Şöyle ki meselâ Batı Almanya'nın metni Batı Almanya'da plebisitte mutlak çoğunluk sağlasa bile, eğer bu metin Doğu Almanya'da mutlak çoğunluk sağlayamamışsa, her iki Almanya'da yürürlüğe konamayacaktır.

8 — Batı teklifinde, karşılıklı mahdut silâhlı bölgeler fikri yer almıştır. Bu teklif, 1955 batı plânında da yer alıyordu. Ancak, eskiden, bölgeleri ayırarak hat birleşmiş Almanyanın doğu hududu olarak tesbit edilmişken, şimdi, bu hattın ayrıca anlaşmayla tesbit edileceği bildirilmektedir. Bundan başka, Batı teklifinde, baskına karşı kontrol metodlarının Almanyanın zihni olarak birleşmesinden önce tatbikine başlanması da teklif ediliyor ki bu da bir yeniliktir.

Nihayet, emniyet ve silâhsızlanma konusundaki en yeni teklif, eğer birleşmiş Almanya NATO içinde kalmaya razı olursa, Batılıların Almanya'daki askerî birliklerini, bugün Doğu ve Batı Almanya'yı ayıran hattın öteye geçirmemeyi taahhüt etmeleridir; böyle bir taahhüt 1955 te bahis konusu değildi. Bu taahhüt sonunda, eğer Almanya birleşirse, Doğu Almanya'da atomsuzlaştırılmış ve yabancı birliklerin bulunmayacağı bir bölge kurulmuş olacaktır ki bu, Batılıların hiç değilse prensip olarak "dezangajman" fikrini kabul ettiklerini gösterir.

Sovyetlerin, bu Batı Plânında kendilerine verilen tavizleri yeter bulmayacakları muhakkaktır. Batı için bundan böyle bütün mesele, ana emniyet icablarına riayet etmeye devam ederek, Sovyetleri, Almanyanın birleştirilmesine ve bazı Doğu Avrupa'daki peyklerini tahliye etmeye razı edebilmek için, ona ne gibi tekliflerde bulunmak gerekeceği meselesidir. Bu mesele de, Batı lehine ancak, Kennan Plânına benzer görüşlerin kabul edilmesiyle müsbet bir yola girebilir.

FORUM bu konuya gelecek sayısında tekrar avdet edecektir.

Foster Dulles ve Sonrası

Foster Dulles'in ölümü karşısında dünya, bir Dışişleri Bakanının hele bir eski Dışişleri Bakanının - ölümü karşısında gösterilmesi beklenilecek olanın çok üstünde ilgi gösterdi.

Foster Dulles'in diplomatik tutumu, yalnız karşı cephede değil, Birleşik Amerika'nın dost ve müttefikleri arasında, hattâ Birleşik Amerika'da da, zaman zaman sert tenkitlere uğramıştır.

Fakat bu tenkitlere katılanlar da, Foster Dulles'in, son yıllarda Batı siyasetine yön vermekte baş rollerden birini oynamış bir büyük şahsiyet olduğunu kabul etmek zorundadırlar.

Demokrat Partili Başkanlar bile bu Cumhuriyetçi devlet adamının hizmetinden sarf-ı nazar edemezlerdi. Son yıllarda, Birleşik Amerika

Dışişleri Sekreteri olarak gerek kendi memleketindeki gerek dünyadaki nüfuzunu ise, Dulles, makam ve ünvanından çok, kendi şahsiyetinden alırdı.

Onun için, ölümünün uyandırdığı yankının, hayatta işgal etmiş olduğu son resmî mevkilerin gerektirdiğinden daha derin olmasını tabii saymak gerekir.

İşgal ettiği Dışişleri Sekreterliği mevkii Dulles'in değerini yükseltmemiş, tersine, Dulles bu mevkiin değerini yükseltmiştir. Dulles'in tutumunu tenkid edenler bile - ki "Forum" da zaman zaman tenkitlere katılmıştır - bu siyasi gerçeği inkâr edemezler. Amerikan Başkanlık sisteminde icra yetkisinin hemen bütün sorumluluğu Başkanda toplanır. Kongre dışından geçtiği bakanlar, sadece, Başkanın muteber ve mutemet "Sekreter"leri durumundadırlar ve öyle adlandırılırlar. Hele dış siyasette, Başkanlar, çoğu zaman, Dışişleri Sekreterlerini bütün bütün gölgede bırakmışlardır. Ancak Eisenhower'ın Başkanlığı ve Dulles'in Sekreterliği sırasındadır ki bu gelenek değişmiş, ve yabancı hükümetler, Amerikan diplomasisinin gerçek temsilcisi ve, hukuken değilse de fiilen, en yetkili şahsiyeti olarak, karşılarında, Başkan yerine, Başkanın Dışişleri Sekreterini görür olmuşlardır.

Başkan Eisenhower, çok güvendiği Dulles'e, Dışişleri Sekreteri olarak, Amerikan idare sisteminde yadırganacak ölçüde geniş yetkiler vermekte tereddüt etmemiş, Dulles ölüm döşeginde yatarken bile ona danışmakta kendini alamamıştır.

Bu yüzden, Dulles'in amansız hastalığı ve ölümü, Amerika'da olsun, Amerika'nın müttefiki bazı memleketlerde olsun, Dulles'i en çok tenkid edenler arasında bile ciddi kaygılar uyanmasına yol açmıştır. Amerikan dış siyasetinin sorumluluk yükünü Dulles'a bırakmağa alışmış Eisenhower, şimdi bu yükü, daha önceki bir çok Başkanların taşıdığı ölçüde kendi omuzlarına almağa razı olacak mıdır; razı olsa bile bu yükü omuzlarında başarıyla taşıyabilecek midir? Veya Eisenhower, Dulles'in ölümünden sonra da kendinde bu cesareti bulamazsa, Dulles'in yerini o çapta bir yeni Dışişleri Sekreteriyle doldurabilecek mi-

dir?

Böyle kaygıların haklı olup olmadığını söylemek için vakit henüz çok erkendir.

Dulles'dan sonra Amerikan diplomasisinin bir sarsıntı geçirmesi ne kadar ihtimal dahilinde ise, Dulles kadar kendine güvenmeyen ve güvenilmeyen bir Dışişleri Sekreterinin, Amerika dışı âlemdeki mahallî şartları yakından takib edebilen, Amerika dışındaki mahallî gelişme ve hâdiseleri objektif bir tarzda değerlendirebilen adsız uzmanlara daha çok önem vererek, daha çok kulak vererek, Amerika için bu yoldan başarılı bir dış siyaset rotası çizmeğe muvaf-

fak olması da o kadar ihtimal dahilindedir.

Dulles, Birleşik Amerika'nın yabancı halklar tarafından sevilmesinden çok yabancı hükümetler tarafından sayılmasına önem verdiğini açıkça söyleyebilecek kadar mağrur idi.

Belki, daha mütevazî ve iddiasız bir Dışişleri Sekreteri, Dulles gibi bir dev şahsiyetin yerini doldurmağa çabalarken duyacağı eksiklik duygusunu, demirperde dışı memleketler halklarının sevgisine de - en az hükümetlerin saygısı kadar - değer vererek yenme imkânını bulabilecek-

İncelemeler

Tuttuğumuz Rejimler

Galip ÜSTÜN

Başbakan Adnan Menderes'in İspanya seyahati basınımızda gereken ilgiyle karşılanmadı. Bu konuda ille de bir şey yazmak zorunda olduklarını sanan bazı kimseler de genel olarak, yorumlarında olduğu kadar İspanya üstünde söylediklerinde de bilerek ya da bilmeyerek yanlış, daha kötüsü, gerçeğin tam tersine sonuçlara varmaktaydılar.

İspanya ziyaretine basında çok yer verilmemesinin sebepleri arasında, bu gibi seyahatlere artık kanıksanması Türk halk efkârının bu konuda henüz yeteriyle işlenmemiş olması gibi ikinci derecede kalan sebepler yanında İspanya'dan ne türlü bir karşılık göreceğimizin kestirilememesi ve bu dostluğu ne yapacağımızın genel çizgileriyle daha belirlenmemiş olması düşünülebilir. Öyle sanıyoruz ki Türkiye için, Franconun ki gibi bir rejimin dostluğu iki yalnız iki biçimde alınabilir: Ya aradaki normal diplomatik bağlantıların muhafazasıyla yetinilir. Böyle düşünülüyor idiyse hükümet Başkanımızın savaş gemileriyle yaptığı tantanalı yolculuk gereksizdi. Ya da İspanya'nın Franco rejiminden faydalanılması; oradan alacağımız, öğre-

neceğimiz bazı şeyler olduğu düşünülüyordur. O zaman da umumî efkârımızın bugünkü İspanya'nın durumunu ve Franco rejiminin mahiyetini doğru olarak bilmesi gerekir sanıyoruz.

★

Dış politikamızın 1950 denberi tuttuğu yeni yolda ilk başarısızlık devresi "Bağdat Paketi" macerasıyla kapandıysa ikinci devre de Franco İspanyasıyla "ebedî dostluk" ve "kültür" anlaşmalarıyla başlıyor gibi görünmektedir. Bu ikinci devrenin bu günkü belirtileriyle, yalnız başarısız sonuçlarla kalacağını söylemek aşırı bir iyimserlik, daha doğrusu biraz safdillik olur kanısındayız.

Zira, 1950 den 1958 e kadar dış politikamızı yöneten kimselerin, dostluklarını aradıkları memleketlerin şöylece adlarını anmak bile geçirilen kötü denemelerden en küçük bir ders alınmadığını görmeğe yeter sanıyoruz.

İlkin Balkan Paketi dostlarımızı alalım: Kral Paul'un tantanalı ziyaretiyle açılan Türk - Yunan dostluğu denemesi ortaya kısa bir zaman sonra Kıbrıs meselesin çıkmasına ve Yunanistan'la münasebetlerimizin N.

A. T. O. nun bütünlüğünü sarsacak derecede bozulmasına engel olamadı. İç politikamıza da sıçrayan bu dengesizlik 6 Eylül olaylarını yaratırken bir yandan da Amerikan politikasının Harriman gibi seçkin şahsiyetlerine çekilen "yirmi milyon Türkün tükrüğü yüzünüzde olacaktır" tarzında telgrafların acı sonuçlarına katlanmak zorunda kaldık.

Balkan Paketi'nin komünist üyesi dostumuzla yapılan denemedeysen Yugoslavya'ya büyük iyilik ederek Batıya ciddi bir tâviz vermeksizin Amerikayla anlaşmasını örttük. Onun ardından Yugoslavya da Yunanistan gibi "Balkan Paketi"ni uyutu ve uluslararası toplantılarda aleyhimizde oy kullanmağa devam etti.

Pakistan'la dostluk denememizde, bizi pek ilgilendirmeyen Keşmir işinde ölçsüz çıkışlarla, dünya politikasında sözü sayılan Nehru'yu aleyhimize döndürdük. Hariciyemiz bunun zararını bütün uluslararası toplantılarda görmektedir.

Karşılığında elimizde kalan Eyüp Han'ın dostluğunu da ne yapacağımızı kendi kendimize arada bir sormak yerinde olur. Karşı'de çıkan Pakistan - Times adındaki en önemli Pakistan gazetelerinden birine ve başka iki gazeteğe Eyüp Han'ın idaresi tarafından el konmuş ve Pakistan - Times'ın başına da sabık "Bağdat Paketi"nin Genel Sekreteri; evet, "Bağdat Paketi"nin Genel Sekreteri direktör olarak getirilmiştir.

Bu arada vakit bulunup Tchang - Khaf-Chek gibi Amerikan yardımını bile zimmetine geçirdiği Dünya'nın bütün hür memleketlerinde - tabii başta Amerika'da - bağıra bağıra iddia edilen kimseleri ziyarete kusur edilmemiş; Syngman - Rhee ile Kuzey Kore arasında arabuluculuk gibi Birleşmiş Milletlerin bile bunca zamandır içinden çıkamadığı meselelere el atılmak istenmiş, sonunda, Japonlarla yapılan bir küçük ticaret anlaşmasıyla dönülmüştür.

Irak için ise söylenecek pek bir şey kalmamış gibidir. Bundan bir kaç yıl önce Bağdat Paketi, ve hele Nuri Sait aleyhinde söz edenlere vatan hiyaneti şüphesiyle bakanlar için Irak ve Nuri Sait Paşa üstünde düşünlmesi gereken olaylar açıkça göstermektedir.

★

Kendileriyle dostluk bağları kur

mak istediğimiz bu memleketlerin çoğunda müşterek bir yan vardır ki son İspanya temaslarının "ebedî dostluk" ve "kültür anlaşması" gibi sonuçları ancak bu müşterek yan gözönünde tutulduğunda gerçek anlamını kazanır, sanıyoruz: Bu memleketlerin bir çoğunu halk tarafından sevilmeyen, demokrasi ve hattâ Cumhuriyet aleyhtarı kimseler idare etmektedirler. Zincire son olarak eklenen halka da İspanya'dır.

Bu durumun sorumluluğunu yalnız Hariciyemize yüklemek doğru olmaz, sanıyoruz. Basın Kanununun bütün imkânsızlıklarına rağmen, basınıımız, umumî efkârı aydınlatmak görevinde elinde bulunan imkânları kullanmamaktadır.

Dış politika meselelerinde Türkiye'nin okuru da yazarı da çoğunlukla, resmî görüşü tenkit etmenin millî menfaatlerimizi sarsacağı sanmaktadır. İç politika konularında birbirlerini kıyasıya tenkit eden politikacılar; en ağır makaleleri yazan gazeteciler, dış işlerimizi, tenkit için yasak bölge saymaktadırlar. Oysa, bir memleketin iç politikasıyla dış politikası arasında kopmaz bir bağ olduğu bugün Dünya'da kimsenin bilmediği bir şey değildir. C. H. P. nin iç politikadaki şartları ve tutumu D. P. ninkilerden başka idi. Onun için, C.H.P. nin dış politikası D.P. nin kinden başka olmuştur. Bu örneklerle bir değer yargısı değil gerçeklik yargısı vermek istiyoruz. Hangisinin iyi ya da kötü olduğu sorumuzun dışındadır.

İspanyayla "ebedî dostluk" denemesini bundan önceki dostluk denemelerimizin ışığında alacak olursak Hariciyemizin dış politikada dost seçimini D. P. nin iç politikadaki tutumuna indirgemek daha kolay olur. sanıyoruz. Türkiye İspanya'dan ne bakımdan faydalanabilir? İlk akla gelen, komünizmle mücadeledir. Komünist tecavüzüne karşı kurulmuş olan, Dünya'nın en büyük teşkilâtı N. A. T. O. nun üyeleri bile İspanya'yı saflarında istememektedirler. Bunun bir sebebi olması gerekir.

★

Başbakanın yurda döndüğü günlerde bu konuda düşüncelerini açıklayan bir yazar "İki memleket arasındaki coğrafya realitesi "Akdeniz vasıtasıyla, tarih realitesi Orta Çağ büyük İslâm Medeniyeti"nin İspan-

yol ve Türk milletlerinin ruhunda bıraktığı müşterek "tesir yoluyla devamlı bir anlaşma ve yakınlaşma imkânları tesis "etmiştir", gibi asla esasaya dayanmayan süslü nutuk sözleri ettikten sonra şimdiye kadar "iki memleket arasında siyasi bir bağlanma, "kültür mübadelesi ve iki millet arasında daha sıkı ve devamlı temas "imkânları aranmadığı"ndan hayflanmaktaydı.

Francisco Franco Bahamonde, İspanyol Cumhuriyeti'ni ezerek diktatörlüğünü ilân etmeden önce, kuracağı devleti ana çizgileriyle şöyle anlatıyordu: "İspanya, Almanya ve İtalya gibi memleketlerin "rejimlerini örnek alarak onların totaliter yapısında bir devlet "olacaktır. Fakat, tabii, bu rejimlerin gereken yanları İspanya'nın "özelliklerine göre değiştirilecektir." Bu sözler, 1937 yılında nazizm ve faşizmin dünyayı tehdit ettiği günlerde söyleniyordu. Cumhuriyeti yıkıldıktan sonra Franco gerçekten böyle bir rejim kurdu. Bugün Franco İspanyası, Hitler ve Mussolini'nin kalıntılarında başka bir şey değildir.

Birleşmiş Milletlerin 12 aralık 1946 tarihli bir kararı bu konuda yeterleriyle fikir verir sanıyoruz. Bu kararda Franco rejimi "hür Dünya'yı tehdit eder mahiyette" sayılıyor ve teşkilât bütün üyelerinden, durumun daha sonra gözden geçirileceğini söyleyerek "elçilerini derhal İspanya'dan çekmelerini" istiyordu. İspanya, bu olaydan ancak bir yıl onra ve türlü siyasi manevralarla Birleşmiş Milletlere kabul edildiğinde de Fransa ve İngiltere oylamada çekimser kalmışlardı. Ondan bu yana, bu faşist taklidi rejimin ne kadar ilerlediğini görmek için alınız İspanyol Basın Kanunununa bir göz atmak bile yeter sanıyoruz:

Madde 1 — Basının organizasyonu, nezareti ve kontrolünü devlet yapar.

Madde 2 — Basında idarî personelin tayini konusunda gazetecilik mesleğinin usul ve nizamının tesbiti, basının ilgileneceği sahalarda tayini ve sansür devlet tarafından yerine getirilir.

Madde 8 — Gazetenin kanun karşısında sorumlusu, gazete mesul Müdür olarak adı çıkan kimsedir. Bir mesul Müdürün tayini ilgili Baka

nın tasdikinden geçmedikçe kanunsuzdur.

Madde 18 — Basın işleriyle ilgili Bakan, rejimin ve milletin itibarını sarsacak mahiyette, hükümetin icraatına engel olması mümkün veya cahil kitlenin aklını çelmeğe müsait ve tehlikeli, zararlı saydığı teşriyatı mahkemesiz cezalandırabilir.

★

Franco İspanyası'nı şirin göstermek için çabalayan aynı yazar, makalesinde ayrıca "1936 dan önceki yıllarda İspanya solculuğun ve komünizmin pengelerine düşmek tehlikelerini yaşadı ve nihayet XX. asrın en kanlı iç savaşlarından biri bu ezeli heyecan ve ihtiras memleketinde kardeş İspanyolları birbirine kırdırdı. General Franco'nun bütün solcu ve komünist yuvalarını kökünden temizleyen muazzam zaferi yalnız İspanya'yı değil bütün Batı ve Güney Avrupa'yı kızıl istilâdan kurtardı." diyor.

Bu "muazzam zafer", yerine nazi ve faşist taklidi bir devlet kurmak üzere bir Cumhuriyetin ezilişidir. İspanya'nın aslanı, başta Fransa bütün Batı ve Güney Avrupa'yı kızıl istilâdan gerçekten mi kurtardı bilemiyoruz ama faşist ve nazi istilâsından kurtarmadığı muhakkaktır. İç savaşta Franco'nun askeri İspanyol halkına silâh çekerken Hitler ve Musolini tarafından 300.000 nazi Alman ve faşist İtalyan da Franco'nun saflarında savaşa sürülmüştü. Franco, muazzam zaferini kendi milletine karşı onlarla kazandı.

Yirminci yüzyılın bu en korkunç iç boğazlaşması Dünya'nın bütün cumhuriyetçilerine ve demokrasiye inanan aydınlarına öylesine tesir etmişti ki 54 ayrı milletin 35.000 kişi İspanya'ya giderek cumhuriyetçi orduya katıldı. Franco'ya karşı Cumhuriyeti savunan bu kimselerin arasında Ernest Hemingway ve Adnré Malraux da vardı.

★

Başbakanın, İspanya'yı ziyareti sırasında mezarının başına giderek çiçek koyduğu "Jose Antonio Primo de Riveray Saaenz de Heredia İspanya'nın 1923 - 1930 yılları diktatörü Primo de Rivera'nın oğludur. Meşhur Falanj partisinin kurucusudur. Falanj, faşist eğilimli bir teşekküldür. Hitler ve Musolini'nin İspanyol

nüşasıdır. Bu partinin kurucusu Jose Anttonio'nun demokrasi üstüne söylenmiş sözler arasından en çok beğendiği sözün Ganivet'nin şu demokrasi hicviyesi olduğunu da ekler-

sek şahsiyeti daha iyi belirlenmiş olur sanyoruz: "Halka oy hakkı tanınmasına şiddetle taraftar olanlardan biriyim. Bir şartla: kimse oy hakkını kullanmazsa..."

Yine Yatırım-İstihsal Katsayısı

Osman OKYAR

15 Nisan tarihli 122 sayılı «Forum» dergisinde çıkan bir yazımda Türk ekonomisinin bazı sektörlerinde sermaye - istihsal ve yatırım - istihsal münasebetleri üzerinde durmuş (x) ve «sermaye - istihsal katsayısı» ile «yatırım - istihsal katsayısı» isimlerini verdiğim mefhumların mânasını izah etmeğe çalıştım. Bu sefer ki makalemde evvelâ, bütün ekonomiye şamil yatırım - istihsal katsayısı üzerinde durmak istiyorum. Ayrıca, kısmî sektöre ait katsayılarla global katsayıdan ekonomik tahlillerde ne şekilde faydalanabileceğini kısaca gözden geçirmek istiyorum. Geçen makalemde kaydettiğim gibi Nejat Bengül bilim Türk ekonomisine ait mecmu bir yatırım - istihsal katsayısı hesabı yapmıştır. Evvelâ bu hesabı kısaca tetkik edelim:

Nejat Bengül, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisinde neşredilen bir yazıda, 1948 - 1956 arasındaki devreye giren her yıllar için Türk ekonomisinin yatırım istihsal katsayılarını hesaplamış bulunmaktadır (xx) Esas itibariyle, benim «yatırım - istihsal katsayısı» ismini verdiğim mefhum, Bengül'ün «Urayinal kapital - Hasıla nisbeti» adını verdiği mefhumun aynıdır. Diğer bir deyişle, bu mefhum, muayyen bir devre içinde, bir birimlik münzam istihsal ile bir birimi meydana getiren yatırım birimi miktarı arasındaki münasebeti göstermektedir. Benim sadece muayyen sektörler için (meselâ ziraat) hesaplamaya teşebbüs ettiğim bu nispeti, Bengül, bütün millet ekonomisi için ve 1948 ile 1956 arasında her yıl için, hesaplamaya çalışmıştır.

Bu hesapta esas itibariyle takibedilen yol şu olmuştur: Mezkûr devre zarfında her sene yapılmış olan yatırımların cari fiyatlarla kıymetleri malumdur. Bu cari kıymetler, fiyat değişmelerini tashih etmek üzere münasip bir deflasyon endeksiyle çarpılarak, 1948 fiyatlarıyla, yatırım kıymetleri elde e-

dilmiştir. Yatırımların istihsal üzerinde tesir icra etme veya meyva verme müddeti bir sene olarak kabul edildiği için, muayyen bir yılın yatırımı, müteakip yılda sabit fiyatlarla millî hasıla artışına bağlanmış ve bu suretle, bütün ekonomi için çeşitli yıllara ait yatırım - istihsal katsayıları elde edilmiştir.

Bütün ekonomiye şamil olan bir yatırım - istihsal katsayısını hesap etme teşebbüsünün plânlama ve iktisadî tahlil bakımından faydalı bir tarafı vardır. Aşağıda, Nejat Bengül'ün yazısına istinat ederek bu nev'iden bir hesap teşebbüsünün nasıl kullanılabileceğini göstereceğim. Ancak, hemen şunu da belirtmek gerekir ki, bütün ekonomiye şamil bir yatırım katsayısını az çok doğru olarak hesabetmek fevkelâde zor ve hata ihtimalleriyle doludur. Bu güçlükler Türkiye'ye münhasır değildir. Nitekim Nejat Bengül Türkiye'de sabit fiyatlarla yatırımlarla müteakip senelerde gayrı - safi hasıla artışlarını bağlayarak elde ettiği ilk katsayılardan pek memnun kalmadığı için, neticeleri çeşitli bakımlardan tashih etmek ihtiyacını duymuş ve «tashih edilmiş» hasıla rakamlarına göre katsayılar hesabetmeğe teşebbüs etmiştir.

Bütün ekonomiye şamil bir yatırım - istihsal katsayısının hesabındaki güçlükler nelerdir? Evvelâ, yatırımların olgunlaşma müddeti meselesi zikredilmelidir. Muayyen bir sektör dahilinde dahi, yatırımın meyva verdiği zamanı tespit etmek kolay değildir. Millet ekonomisini teşkil eden çeşitli sektörler arasında bu bakımdan büyük farklar vardır. Ziraat gibi bir sektörde bir senelik gecikmeyi kabul etmek makul görünüyorsa da, imalatta bu müddet iki, üç sene olabilir. Enerji ve sulamada ise, müddet çok daha uzun olabilir. Durum böyle olduğu halde, bütün ekonomiye şamil bir yatırım - istihsal katsayısını hesap etmek isteyince, bütün ekonomi-

ye şamil muayyen bir gecikme müddeti üzerinde karar kılmak mecburiyeti vardır. Böylece, Nejat Bengül, hesaplarında gecikme müddetini bir sene olarak kabul etmiştir. Türkiye'deki investisyonlar zaviyesinden bu faraziye ne dereceye kadar doğrudur? Sonra, muhtelif yıllar zarfında investisyonların terakküp tarzında ehemmiyetli değişmeler vuku bulursa, gecikme müddetinin de sabit kaldığını düşünmek mümkün müdür?

Diğer bir cihet şudur : Nejat Bengül'ün de işaret ettiği gibi, muayyen bir yıla ait istihlal hıymetleri, istihlal âmilleri sahası dışında vukubulan değişmelerin tesirine maruz bulunabilir. Bu husus bilhassa zirai istihlal için varittir ve zirai istihsalin milli gelir dahilinde mühim bir yer işgal ettiği Türkiye gibi memleketlerde ehemmiyetli ölçü kespedir. O takdirde çok acayip ve gayri mantıkî neticelerle karşılaşmak mukadder olur: Meselâ Türkiye'de, 1953 - 1954 devresinde, milli hasılda bir artış değil, bir eksilme olmuştur. Bu eksilmenin sebebi, 1954 senesinde iklim şartlarının fena gitmesi ve zirai istihsalin düşük olmasıdır. Bu takdirde, bir yıllık gecikme esasına göre hesabedilen yatırım - istihlal katsayısı ne olacaktır? Katsayının menfi olabileceğini düşünmek mümkün olmayacağına göre Bengül o sene için hiç rakam vermemiştir. Hava şartları gibi ekonomi dışı âmillerin istihlal üzerindeki tesirini bertaraf etmek için, Bengül, hava şartlarının tesirini ihtiva etmeyen ayarlanmış bir milli hasıla serisi hesabetmiş ve bu seriye göre yeni katsayılar hesaplamıştır. Ancak, kendisinin de müteakiben kaydettiği veçhile, bu suretle elde edilen rakamlar dahi, hava şartlarının tesirinin tamamen izale edilmediği intibamı uyandırmaktadır.

Senelik temevvüçlerin tesirinden kurtulmak ve menfi katsayılar gibi gayri-mantıkî neticeleri bertaraf etmek üzere Bengül, 1948 - 1956 arasındaki devreyi iki tali devreye bölmüş, 1948 - 1952 devresi ve 1952 - 1956 devresi için birer ortalama katsayı hesab ederek umumî temayülleri meydana çıkarmak istemiştir. Ancak, bu takdirde devre başı ve devre sonu olarak seçilen yılların ortalama neticeler üzerinde büyük tesir icra ettiğini ve bu hususun da umumî temayülü bozabileceğini müşahede etmiştir. Bu kusuru bertaraf etmek için de, tali devrelerdeki

katsayıların fiili rakamlara göre değil de, istatistikî usule göre hesaplanan «trend» rakamlarına göre hesabetmeyi uygun görerek, yeni hesaplar yapmıştır. Bu suretle aynı devreye giren yıllar için müteaddit çeşitli katsayı elde edilmiştir.

Aşağıdaki cetvelde, Bengül tarafından yapılan hesapların bazılarını toplamış bulunuyoruz:

Marjinal kapital hasıla nisbeti
(Yatırım - istihlal katsayısı)

	Ayarlanmış		Ortalama
	Fiili rakamlara göre	rakamlara göre	
1949	0,41	2,87	
1950	0,48	0,87	
1951	1,05	1,49	0,64
1952	1,08	0,97	
1953	—	1,45	
1954	1,20	2,77	1,53
1955	2,32	2,35	

Tablodan anlaşılacağı üzere, çeşitli şekillerde hesaplanan yatırım - istihlal katsayıları arasında büyük farklar olduğu gibi, seneden seneye de katsayılarda mühim değişmeler vuku bulmaktadır. Bu itibarla, mezkûr faraziyelere istinat edilerek bütün ekonomiye ait olmak üzere hesaplanan yatırım - istihlal katsayılarına pek güvenilemeyeceği kanaati hâsıl oluyor. Her halde, elde edilen rakamları çok büyük ihtiyatla karşılamak icabeder.

Bengül, yaptığı çeşitli hesaplardan çıkardığı umumî netice şudur : 1948 - 1956 devresi, 1952 senesine göre, iki tali devreye ayrıldığı zaman, kullandığımız hesap tarzı ne olursa olsun, ikinci devrede, yani 1952 - 1956 arasında, yatırım - istihlal katsayıları birinci dereceye nazaran daha büyük kıymetler arz ediyor... Bunun mânası nedir? İkinci devrede yatırım birimi başına elde edilen istihlal artışı, birinci devredekinden daha azdır. Bu müşahedeye nazaran Bengül iki tali devre arasında esas iktisadi karakter bakımından farklar bulunduğu neticesine varıyor. Burada hatıra gelen nokta şudur: 1948 - 1956 devresini ikiye ayırmak üzere niçin 1952 senesi intihap edilmiştir? Devrenin yarısını teşkil ettiği için mi? Yukarıdaki devre başka türlü parçalanırsa, elde edilecek neticeler de farklı olabilirdi. 1952 nin seçilmiş olması, ya-

tırım - istihlal katsayılarıyla ilgili olmayıp, bunun dışında sebeplere atfedilmesi lâzım geldiği intibayı kuvvetlidir. Meselâ 1952 senesinin enflasyonist devrenin başladığı sene olması gibi bir mülâhaza seçime tesir etmiş olabilir. Amma, o takdirde, katsayıları iki tali devreye ayırmak suretiyle, Bengül'ün vardığı neticeler, katsayı tahlillerinin dışında zaten mevcut olan bir fiili durumun neticelere aksinden başka bir şey olmuyor. Diğer bir deyişle, katsayıların tali devrelere bölünüşü ve ortalamaların hesaplanması bize haddizatında fazla bir şey öğretmiş olmuyor.

Yukarıda mülâhazalarımı, ekonominin bütününe ait olarak hesaplanan katsayılarca manidar neticeler çıkarmanın güçlüğüne göstermek ve bu konuda ihtiyatlı davranmanın lüzumunu ortaya koymak gayelerine matuftur. Fakat bu sözlerimden, ekonominin bütününe şamil bir yatırım - istihlal katsayısını hesaplama teşebbüsünün yanlış veya beyhude olacağı mânasının çıkarılmasını istemem. Muayyen senelerdeki rakamlara fazla kat'iyet ve mâna atfetmemek şartıyla bir kaç yıla ait rakamları bir araya getirerek yatırım - istihlal katsayısını takriben ve ortalama şeklinde hesaplamak elbette lüzumlu ve faydalıdır. Nejat Bengül, Siyasal Bilgiler Dergisinde çıkan makalesinin son kısmında, bütün millet ekonomisine ait yatırım ? istihlal katsayısından ne şekilde faydalanılabileceğini enteresan bir misal ile göstermiştir. Bazı faraziye istinaden, önümüzdeki beş sene zarfında yatırım - istihlal katsayısı kıymeti hakkında umumî bir tahminde bulunmuştur. Tahminlerine nazaran, bu devrede katsayının kıymeti gayri-safî olarak 3,61 olacaktır. Bu rakamı yuvarlak bir rakam şekline sokup, katsayının 4 civarında olacağını kabul etmekte belki büyük mahzur olmayabilir. Diğer bir deyişle, gayri-safî milli hasılda reel olarak bir birimlik bir artış elde etmek için, önümüzdeki yıllarda ortalama olarak dört birimlik yatırım yapmak lâzım gelecektir.

Bu hesap, bize önümüzdeki yıllarda nüfus başına isabet eden milli geliri muayyen ölçüde arttırmak için, milli gelirimizden yatırım için ayırmamız lâzım gelen hisse hakkında bilgi vermektedir. Son yıllarda Türkiye'de nüfus, yılda % 2 3/4 nisbetinde artmıştır. Bu büyüme nispetinin devam edeceğini kabul edersek, ve milli gelirden yatırım nispeti, bugün olduğu gibi % 11 - 12

civarında kalırsa, nüfus başına milli gelir yılda ancak 0,005 gibi çok eziz bir nispette artabilecektir. Bu vaziyette temsili bir Türk gelirin, bugünküne nazaran % 10 artması için 20 sene beklemek icabedecektir. Bu hesap, bugünkü yatırım gayretinin, refah seviyesini yükseltmek hususundaki kıyafetsizliğini gayet bariz bir şekilde ortaya koymaktadır.

Ekonomi için uzun vadeli bir kalkınma plânının temelleri atılırken, yukarıdakine benzer hesaplar yapmanın faydasını belirtmeye lüzum yoktur. Muayyen bir büyüme nisbeti elde etmek istersek, global olarak yatırım gayretlerimizi de muayyen bir ölçüye yükseltmek icabedecektir. Bunu bilmekte büyük fayda vardır.

Bengül'ün de kaydettiği üzere, ekonominin çeşitli sektörleri için yatırım - istihlal katsayılarını hesap etmek ayrıca lâzım gelecektir. Forum'un 122 sayılı nüshasında çıkan yazımda, sanayi ve ziraat sektörleri hakkında yaptığım bu neviden hesapları izah etmeye çalışmışım. İzahatımdan da anlaşılacağı üzere, ekonominin muayyen sektörleri için yapılan hesaplarda tahmin ve hata payları büyüktür. Maamafih, muayyen sektörler için katsayıların hesabındaki hata payının, ekonominin bütününe ait katsayıdaki hata payının hayli altında olduğu söylenebilir.

Sektörlere ait yatırım - istihlal katsayıları, ekonominin bulunduğu gelişme safhasında, yatırımların hangi istikametlere tevcih edilmesi lâhazıngeldiği hakkında umumî bir fikir verebilir. Meselâ, yaptığım sektör hesaplarında, 1950 senesinde, sanayi sektöründe ortalama olarak bir birimlik munzam bir istihlal elde etmek için üç birimlik sermayeye muhtaç bulunduğumuz meydana çıkmıştır. Halbuki ziraat sektöründe, 1951 ve 1952 senelerinde, bir tek birimlik yatırım bir birimlik munzam istihlal artışını meydana getirmeye kâfi gelmişti. İktisadî kalkınmada global olarak maksadımız muayyen bir sermaye yatırım karşılığında, âzamî istihlal artışını elde etmek olduğuna göre, sınaî yatırımlara nazaran, ziraat yatırımlara çok daha yüksek bir priorite tanımanız gerektiği meydana çıkmaktadır. Tabiatıyla, yatırım plânı üzerinde düşünülürken, nazarı itibare alınacak yegâne kıstas çeşitli sektörlerdeki yatırım - istihlal katsayıları değildir. Fakat, yatırım plânının tanzi-

minde bunların yardımı büyük olacaktır.

Görülüyor ki, ekonomimizin bünyesini meydana çıkarmak bakımından sektörler itibariyle ve hattâ bunların tâli bölümleri itibariyle sermaye istihlal veya yatırım - istihlal katsayılarını, takriben dahi olsa, hesabetmeye teşebbüs etmek çok faydalıdır. İktisadî kalkınmaya girişirken, ekonomimizin bünyesini tanımaya mecburuz. Bu gibi bilgilere dayanmadan girişilen kalkınma hareketlerinin temelleri sağlam olmaz. Ayrıca, yatırım imkânlarımız ve bunların arttı-

rılması meselesi muvacehesinde, ekonominin toptan büyümesi hakkında fikir edinebilmek için de, bütün ekonomiye şâmil yatırım - istihlal katsayısı hakkında tahminler yürütmek de yerinde olacaktır.

(x) Bak. Osman Okyar, Türk Ekonomisinde Yatırım - İstihlal ve Sermaye - İstihlal münasebetleri, sayı 122, Forum.

(xx) Bak. Nejat Bengül, Türk Ekonomisinde Marjinal Kapital Hasıla Nisbeti, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Eylül 1958, Ankara.

Sendikacılığımız Hakkında

Cahit TALAS

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun Temsilciler Meclisi 20 - 22 Mayıs arasında toplanarak çok faydalı müzakerelerde bulundu. Bu vesileden istifade ederek sendikacılığımızın bugünkü durumunu, gelişme temayülleri ve genel olarak sendikacılığın değişmekte olan fonksiyonunu kısaca belirtmek istiyorum.

Gerçek mânasıyla alındığında, memleketimizdeki sendikacılığın kısa bir tarihi vardır. Sendikalar ancak 1946 yılında, 1938 tarihli Cemiyetler Kanununun «sınıf esasına» dayanan cemiyet kurma yasağı kaldırıldıktan sonra kurulup faaliyete geçebilmişlerdir. 1947 tarihli Sendikalar Kanunu, sendikalara has spesifik bir statü getirmiştir. Bu tarihten sonra sendikacılığımız tecrübesizliğe, ekonomimizin ziraat karakterine, kanunî ve fi'î birtakım gayri müsait şartlara rağmen küçümsenmeyecek bir yol almıştır.

Kabul etmek lâzımdır ki Türkiye sendikacılığı henüz kuruluş devresindedir ve her başlangıç gibi birçok güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu devresinde sendikacılığımız tecrübeli, bilgili, mücadeleci, zaman zaman bazı fedakârlıkları kabul edecek liderlere çok şeyler medyun olabilir. Bu vasıfları haiz sendika liderlerimiz halen mevcuttur. Fakat adetleri henüz azdır. Tecrübe bir zaman işidir. Bilgi de bir anda iktisap olunmaz. Fedakârlık yapabilmek, haklar ve hürriyetler için mücadele etmek, her şeyden önce bir tesanüt meselesidir. Tesanüdün ve kadirbilirliğin mevcut ol-

duğu toplumlar içinde, haklı dâvalar için mücadele çok daha müsnir ve kolay olur. Ekmeğini kaybetme bahasına, doğru ve haklı bilinen prensipler için çalışanlar, yalnız olmadıklarını hissettikleri, toplumun hiç olmazsa doğrudan doğruya ilgililerin maddî ve mânevî desteklerine mazhar oldukları nisbette kuvvet bulur ve muvaffak olurlar. Türkiye sendikacılığı bundan çok kısa bir süre önce, bu gerçeğin güzel bir örneğini vermiş bulunmaktadır. Zonguldak Maden İşçileri Sendikası İkinci Başkanı, işçilerin ekonomik menfaatlerini korumak maksadiyle giriştiği mücadele neticesinde işveren durumunda bulunan müesseseler tarafından işinden çıkarılmıştı. Fakat işçiler ve sendika bu sendikacıya maddî ve mânevî destek olmasını bilmişlerdir. Bu olay, sendikacılık tarihimiz içinde zikrolunmaya değer bir mahiyet taşımaktadır. Zira aynı haklı dâvalar için mücadele edenlerin cesaretleri ve azimlerini takviye etmiş ve haksızlığa uğryanların yalnız olmadıklarını haksızlığı yapanlara da duyurmuştur.

Bilindiği üzere bir memleket içinde sendika hareketlerinin gelişmesinin şartlarından bir diğeri, sanayi gelişme derecesidir. Zira fabrika hayatı, aynı ekonomik ve sosyal şartlar işçiler nezdinde birlikte hareket etme suuru yaratır. Aynı ızdıraba maruz insanlar daha kolay birleşirler. Türkiye ekonomisi ziraat karakterini muhafaza etmektedir. İş Kanununa tâbi işyerleri sayısı hâlâ 24.000 kadar olup bu işyerlerinde çalışmakta olan yekûn işçi adedi ise 550

bin civarındadır. Bu durum sendikacılığın gelişmesi için müsait bir zemin yaratmamaktadır. Gerçi bugünkü mevzuat ziraî sektörde çalışan işçilerin de sendikalar içinde teşkilatlanmalarına cevaz vermektedir. Fakat bu teşkilatlanma ancak Seyhan ve Ege bölgelerinde bazı ziraî faaliyetler içinde ve oldukça dar bir nisbet dahilinde vuku bulabilmektedir. Zira bızatihi ziraî faaliyetler sendikacılığa müsait değildirler. Çalışmalar nisbeten münferit, şartlar çok zamanlar değişiktir. Ziraat işçisi ferdiyetçidir. Cemiyetleşmeyi benimsememiştir. Bu olay umumidir. Yalnız memleketime has değildir. Bu sebepten ötürüdür ki, her memlekette ziraat işçilerinin teşkilatlanması güç olmaktadır. Diğer taraftan bilindiği üzere Türkiye bir taraftan zanaat ve küçük sanayi, diğer taraftan da küçük ziraî işletmeler memleketidir. Bu küçük işletmelerde genel olarak aile efradı çalışır. Binaenaleyh memleketimiz sendikacılığın şimdi. (Gemi adamları ve Basın mesleğinde çalışanlar dahil) yalnız 600 bin işçiye hitap etmektedir. Bu dar çerçevede sendikalar, Çalışma Bakanlığının verdiği bilgilere göre işçilerin yarısını teşkilatlandırmışlardır. Yani hiç olmazsa sınırlı sektörde işçilerin %50 si sendikalara üyedir. Bu, küçümsenmeyecek bir nisbettir.

Nihayet sendikaların bugün tâbi bu oldukları hukukî statü, gelişmenin süratini azaltan, gelişmeğe engel teşkil eden birçok aksaklıkları ve yasakları muhtevlidir. Bunların birer birer tetkiki bu yazının hudutlarına sığmaz. Bu sebepten ötürü yalnız birkaçı üzerinde durmakla yetineceğiz.

Sendikacılığın gelişmesine engel olan sebeplerin başında grev yasağı gelmektedir. Demokrat Parti muhalefet yıllarında, haklı olarak grevsiz sendikaların, gerçek fonksiyonunu ifa edemeyeceği tezine inanmış ve kendini grev hakkının bir müdafii olarak tanıtmıştı. Dokuz yıldanberi iktidarda bulunduğu halde bu vâdini yerine getirmeye yanaşmamıştır. Binaenaleyh bu konudaki samimiyetine inanmak artık güçtür. Hele, «sendikacılığımız henüz yenidir; kuvvetli değildir; biraz daha zaman geçsin; gelişsin, ondan sonra bu hakkı tanıyacağız» gibi sözlere artık kimse inanmamaktadır. Grev hakkı tanınmaksızın sendikaların gelişmesini ve fonksiyonlarını ifa edebilmelerini şimdilik henüz

kimse keşfetmemiştir. Birleşik Amerika işçileri Taft - Hartley Kanununa «Esaret Kanunu» derler. Bu kanun grev hakkını tahdit dahi etmemiştir. Yalnız grev kararından önce bir müzakere mecburiyeti koymuştur. Kollektif müzakerelerde «Union shop» şartını dahi tanımıştır. Amerikan sendikalarının, grev yasağını da ihtiva eden bizim Sendikalar Kanununu nasıl adlandıracakları merakı mucip bir soru olarak hatırı gelmektedir. Sendikacılığın gelişmesi, Kollektif işçi ve işveren münasebetlerinde muvazene tesisi ve kollektif müzakere sisteminin işliyebilmesi için grev hakkının lüzumu üzerinde yeniden ısrar etmek faydasızdır. Yalnız FORUM koleksiyonlarını karıştıracaklar, bu konuda söylenmesi ve yazılması mümkün pek çok şeyin söylenmiş ve yazılmış olduğunu müşahede edecekler ve sendikaların devamlı ısrarlarına rağmen hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu da hüznle müşahede edeceklerdir. Birkaç gün önce, işverenin yersiz tazyiklerine mukavemet etmek için beş altı saat çalışmaktan imtina eden elli kadın işçinin karakollara götürülüp bir kısmının da nezaret altına alındığını gazetelerde okuyanlar yolun neresinde bulunduğumuzu görerek artık fazla hayale kapılmayacaklardır.

Sendika Birlikleri mevzuunda tutulan yolun sakatlığı malumdur. Bir kısım birlikler kanuna aykırılık iddialarıyla mahkemelere kapatılmıştır. Buna mukabil aynı kanuna dayanılarak kurulmuş bulunan birkaç birlik yalnız siyasî mülâhazalar dolayısıyla mahkemelere sevkedilmemişlerdir. Aynı mahiyetteki olaylara kanunların bu ayrı tatbik tarzı hukuk prensipleri ile nasıl bağdaşabilir?

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu 1952 yılında kurulmuştur. Aynı yıl içinde İzmir'de toplanmış olan ilk büyük kongresinde Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna katılma kararı alınmıştır. Bu karar 1953 te yenilendi. Fakat katılma kararının gerçekleşmesi için Sendikalar Kanununun 5 nci maddesi gereğince lüzumlu Bakanlar Kurulu müsaadesi yedi yıldanberi çıkmadı. Geçikme, esasında hakikaten makbul sebeplere dayanmamaktadır. Bu vesile ile bir defa daha müşahede olunmuştur ki icra, Kanunun kendisine tanıdığı bir selâhiyeti kullanmamak suretiyle de sendika hareketlerinin normal seyrinde gelişmesini ön-

gelliye bilmektedir.

▲

Fakat pek çok gayri müsait şartlara rağmen Türkiye sendikacılığı gelişmektedir. Bu gelişmenin sebepleri üzerinde durmak lâzımdır. Evvelâ şunu belirtelim. İşçilerin sendikalara duymakta oldukları ihtiyaç derindir. Mevcut mevzuatımız işçileri işverenlere karşı gerektiği şekilde himaye edememektedir. Bu himayesizlik, hususile teftiş ve kontrol mekanizmasının kifayetsiz olmasından ötürü bariz bir şekilde hissolunmaktadır. İşçi, sendikası sayesinde işveren karşısında kendini yalnız hissetmemektedir. Gerektiği kadar mümkün olmasa bile sendikası vasıtasıyla haklarının himaye edileceğini, haksızlığa maruz kaldığı zamanlar sendikasının yardımına mazhar olabileceğini görmektedir. Münferit olarak sesini duyuramadığını, fakat sendika yoluyla gerek resmî makamlar, gerek işverenler, gerek umumî efkâr nezdinde dertlerine, isteklerine, daha fazla refah arzusuna mâkes bulabileceğini düşünerek anlamaktadır.

Diğer taraftan işverenlerimizin (Devlet sektörü dahil) âhenkli işçi - işveren münasebetlerinin, işletme için, işletmenin produktivitesini artırma bakımından önemini gerektiği gibi takdir etmemiş bulunmaları ve bu zihniyetin bir neticesi olarak işçilere yalnız kendi arzusu ve iradelerini empoze etmeğe çalışmaları, işçiler nezdinde sendikalaşmaya müncer olan bir nefis müdafaa şuurunu geliştirmektedir.

Bu gelişmenin müsbet yönünde, hususile sendika liderlerinin ifa etmekte oldukları hizmetleri zikretmek lâzımdır. Türkiye sendikacılığı 12 yıllık kısa tarihi içinde hakikaten kıymetli liderlere sahip olabilmıştır. Hiç kimse bu kısa devre içinde bir Samuel Gompers, bir Léon Youhaux, bir Ernest Bevin, bir J. Lewis veya bir Reuter çıkmamasını beklemez. Fakat Türkiye sendikacılığı kendi tarihi içinde takdir olunmaya lâyık hizmetler ifa etmiş bir Aras, bir İnan, bir Ersoy, bir Demirsoy, bir İnhanlı, bir Beşer, bir Güneş ve adlarını şimdi hatırlıyamadığım daha başka sendika liderleri yetiştirmiştir. Herde sendikacılık tarihimizi yazacak olanlar şüphesiz bu adların üzerinde ısrarla ve bâzan da hayranlıkla duracaklardır.

▲

Bizim sendikacılığımıza, henüz klâsik mânasındaki rolünü dahi ifa edecek şartları bir ekonomik ve siyasî sını

olarak hazırlanmış değiliz. Halbuki klâsik sendikacılık ta artık değişmektedir. Tawney'in bundan 40 yıl önce belirttiği gibi sendikacılık, fonksiyonlarında sür'atli bir **inkaşaf seyri içine girmiş** tir. Sendikacılık hareketini doğurmuş olan XVIII. ve XIX. Yüzyılların sınaî inkılâbı, anormal ve gayri insanı çalışma şartlarına vücut vermişti. «Bırakınız yapsınlar» felsefesinin gittikçe hâkim olduğu bu devrede ve daha sonraları, iş ile sermaye karşı karşıya bırakılmış ve **kuvvetlerin zayıfı istismarına**, tabii kanunların en iyiye doğru bir seçme yapacağı düşünösesi altında müsaa-de olunmuştu. Sınaî otokrasi, evvelce kabul olunmuş hayat ve çalışma şartlarının anarşik bir şekilde imhası, işçi ve işveren münasebetlerinde mânevî ve ahlâkî faktörlerin kabul olunmaması gibi sebepler işçi hareketlerine geniş ölçüde bir sınıf çekişmesi mahiyetini vermişti. Başlangıç sendikaları, önce iktisadî ve içtimai hayatın seyrine her türlü müdahaleden çekinen Devletin bıraktığı boşluğu doldurmak gayesini gütmekte idiler.

Fakat zamanla Devletin vazifesi anlayışında büyük değişiklikler oldu. Hükümetler de yavaş yavaş adaletsizlik karşısında tarafsız kalmak hakkına malik olmadıklarını anladılar. Bu değişmeğe muvazi olarak sendikanın ilk fonksiyonlarından hiç olmazsa kısmen ayrılmakta olduğunu müşahede etmek mümkün olmaktadır. Bugünkü sendika artık bir sınıf organı, mensuplarının çalışma şartlarını, iktisadî ve içtimai menfaatlerini koruyan bir vasıta olmaktan sür'atle uzaklaşmaktadır. O, şimdi bu hedeflerden çok daha ilerde bulunmaktadır. Sendikanın bugünkü fonksiyonu, yalnız, «emeği» en iyi şartlarla satan bir teşkilât olmak değildir. Gerçekten, şimdi sendika, bir memleket hayatının bütünü ile alâkalanmakta, iktisadî, içtimai ve siyasî hayatın her safhasında mevcudiyetini hissettirmektedir. Bunu yaparken bir sınıfın, muayyen bir grubun temsilcileri şeklinde değil, fakat her müesseseyi ilgilendiren âme işlerinin yürütülmesinde kendi hissesine düşen mesuliyeti paylaşmayı hedef tutmaktadır.

Müesseselere yalnız doğmak imkânı veriyoruz. Bu kâfi değildir. Onlara yaşama ve gelişme zemini de hazırlanmamız gerekir.

Hoşgörörlük Üzerine

Mete TUNCAV

Önce hoşgörörlüğü tanımlamaya çalışalım. Çünkü, bir kavramı tanımlamadan üstünde konuşmaya kalkmak, türlü türlü anlaşılmayı, daha doğrusu anlaşılmamayı göze almak olur. Bir kimsenin hoşgörörlü olması, ne onayladığı ne de katıldığı inanç, düşünüş yahut hareketlerin varlığına katlanması demektir. Başlangıç için bu tanımlı yeterli sayabiliriz, sanırım. Mutlak bir hoşgörörlük kolay kolay tasarlanamaz, tasarlanırsa bile, her çeşit karşı-inanç, karşı-düşünüş yahut karşı-harekete yer bırakmayacak bir ilke kesilir. Bunun tam karşıtı olan hoşgörmezliğin mutlak tasarlanması da başkalarının erkinliklerini, özgörlüklerini büsbütün yok edecek niteliktedir.

Öyleyse, hoşgörörlük ile hoşgörmezliği görelî olarak düşünmek zorundayız. Gerçekte bunun bir takım güçlükleri vardır. Hoşgörörlüğün egemen olması gereken alanı iyice belirlemek, sınırlarını saptamak, ilk bakışta sanıldığı kadar yalnız bir sorun değildir. Örneğin, bir toplumda kim kimi hoşgörecektir? Politik açıdan bakarsak, iş başında olanlar mı hoşgörörlükle davranacaktır, yoksa, onlara karşı koyanlardan mı hoşgörörlük beklenecektir? Buna kesin bir yanıt verilemez. Karşılıklı hoşgörörlükten söz etmek de, doyurucu olmaktan uzak ve pek genel kalır. Hoşgörörlükle hoşgörmezliğin uzlaştırılması gereği açık olmakla birlikte, bunu başaracak ilkeye nasıl erişilecektir?

Çözülmesi gereken bir çıkmaz, doğruyu tutanın (bir alanda birden çok doğru olamayacağına göre) eğriyi, yanlış tutanı hoşgörüp görmeyeceğidir. Hoşgörmezlerin savının doğruluk olduğunu deneylerimizden biliyoruz. Ancak o doğrunun, doğru olan doğru olduğunu nereden bilelim, ya değilse? Bilim, böyle bir düşünüşe her zaman açıktır. Çünkü, o da mutlaklıktan göreliliğe doğru ilerlemektedir. Doğru sayılanın başkalarına karşı hoşgörörlü olması, yeni doğruların ortaya çıkmasına imkân verir.

Hoşgörmezliğin tarihine bakarsak, kaynağının Doğu olduğunu ve tek-tanrı dinlerle elele geliştiğini görürüz.

Bunlardan, peygamberi'nin bir yanağma tokat yiyene öteki yanağını çevirmesini öğrettiği için en hoşgörörlüsü diye tanınan bile, bütün barbar Roma'luların öldürdüğünden çok dindasını kendi elleriyle boğmuştur. Reformasyondan sonra Liberalizm, onyedinci yüzyıldan bu yana hoşgörörlüğün yerleşmesine çalışmıştır. Yirminci yüzyıl Liberalizmi, Batı'da da sosyal bir renk almaya yönelince, aydınlar hoşgörörlüğün yitirilmemesi gereği üzerinde durmuşlardır. Gerçekten, bugün Batı'da egemen olan demokrasi anlayışı, hoşgörörlüğe ve çeşitliliklerin dengesine dayanır.

Ancak, hoşgörörlüğün bir de alt sınırı olmalıdır. Güç kazanırsa hoşgörörlüğü kaldıracak olan inanç, düşünüş yahut hareketlerin geliştirilmesi, şu ya da bu dogmatizmi yerleştirmeye kalkanlar hoşgörörlümelî midir? Savlarının mutlak geçerliliği olduğunu ileri sürerek ortaya çıkanların yarattıkları gereksiz acılar daha ortadayken bunları hoşgörmek, hele ortaçağı hortlatmak amacıyla başkaldıranları, hoşgörörlüğün sağladığı geniş özgörlükten faydalandırmak, kolay affedilmeyecek bir suç olmaz mı?

Türk toplumu, hem ekonomik ve kültürel alanlarda gelişmek hem de bu gelişime özgörlük ve erkinliğini elden çıkarmadan ulaşmak amacındadır. Her iki yanda da bugüne kadar başarılı bir takım ilerlemeler vardır. Özgörlükle devrimin, erkinlikle düzenin arasında kurulacak denge, bu toplumda nelerin hoşgörölüp nelerin hoşgörölmeyeceğini de saptayacaktır. Yukarıda, hoşgörmezlikle karşılaşması gerektiğini belirttiğimiz davranışları, Türkiye'de bugün gericielerde, politik kuram mutlakçılarında ve yerlerini başkalarının hoşgörörlüğüyle ele geçirmiş olmakla birlikte hoşgörmezliğe kalkışanlarda bulmaktayız. Böylelerini bizim toplum olarak hoşgörörlükle karşılamamız akılla bağdaşamaz.

Okurların Forumu

14 Mayıs 1950

FORUM Yazı Kurulu'na;

Ruhbilim'e göre; zaman, heyecanların en büyük düşmanıdır. Bir heyecanın yatışıp geçmesi, kişisel varlığımız gereği, aradan bir zaman parçasının akıp geçmesine bağlıdır. Bu zaman geçti mi kişideki o ayaklanmış heyecanlar yatışır, durulur. Esemeye, sağduyu geri döner.

Toplumbilim'e göreyse; bir devrimciye heyecanların bilinç haline girebilmesi için, herşeyden önce, heyecanı sistemleştirip bir "anlayış" durumuna getiren bir zaman süresinin geçmesi gerekir. Şu ya da bu problem önünde apansız kabarıp coşan bir "ruh taşkınlığı başka şey, bilince dayalı bir ahlâk haline gelen ruh heyecanı gene başka şeydir." Devrimcinin devrimler üstündeki heyecanı, işte bu bilince dayanan bir ahlâk durumuna girmiş ruh heyecanıdır. Yoksa, belirsiz bir seziden, ya da sonu nereye ulaşacağı önceden kestirilemeyen bir ataktan ileri gelen bir ruh taşkınlığı değildir. Bu devrimcinin toplum sorularıyla eskimiyen, geçmek nedir bilmiyen bir heyecanla ömür boyu ilgilenmesi, haksızlıklara karşı dikilmesi, bu uğurda çekeceği çileyi bilip dururken "kendini tutamaması" hep bu yüzden; toplum bilincine dayalı bir ahlâk durumuna yükselmiş ruh heyecanı yüzünden değil midir?

Yeryüzü toparlığında doğal tarihsel gelişiminin öyküsü içindeki İNSAN, bu çeşit heyecanları duyabildiği, çevresine duyurabildiği ölçüde insanlaştı. Toplum hayatını kuramadığı, onun sorunlarından bilimsiz yaşadığı, ya da bilirken bu sorunlarla ilgilenmediği çağlardaysa; o, biçim bakımından elbette gene insandı. Ama öz ve davranış bakımından yemek barınmak çiftleşmek gibi ancak hayvanlarla birleşik içgüdülere sağlanması sonucu - insanlığından uzaklaştı. Bireyler için doğru olan bu tanımlama ulusların söz konusu olduğu yerde de doğruluğunu yitirmiyordu. Onların durumu da tıpkı birey

lerinki gibiydi. Öyle uluslar vardı ki; yabancı dış tehlikeler, saldırılar önünde de övülecek bir tezlikle gösterdiği dayanışma ve kenetlenme, bu tehlikelerin püskürtülüşünden sonra, kendi içinde, aynı tezlikle eriyip çözülüyordu. Dayanışma ve kenetlenmeden uzak bir yaşantıda, gemisini kurtaran kaptan oluyordu.

14 Mayıs 1950 günü, bir ulusun, o gemiyi topluca kurtarmaya çalıştığı, bunu başardığı gündü. Gemi donanmıştı, ışık içinde, pırıl pırıldı. Bu ışıklar, 14 Mayıs 1950 pazar gününe gelenecek - tıpkı pervaneler gibi - birçoklarını yakmıştı. Dokuz yıldır birçoklarını yaktı. Daha da yakacaktır..

14 Mayıs 1950 pazar günü sabahını, herhangi bir cezaevinin parmaklıklarını sıkarak, yürekleri en tatlı umutlarla çarparak selâmlıyanlar vardı. Şimdi de, 14 Mayıs 1959 perşembe sabahını gene cezaevi parmaklıkları arasından, kapatıldığı kalın duvarlar gerisinde acımsı bir gülüşle selâmlıyanlar vardır. Oysa; 14 Mayıs 1950 nin bu insanlara verdiği söz başkaydı. Demokrasi, toplum sorunları üstünde çok çeşitli çözüm yolları düşünenlerin kurdukları bir rejimdi. Savunduğu bir inanç, bir görüş yüzünden hiç, ama hiç bir kimse bir daha cezaevlerini boylamayacaktı. Çoluk çocuğundan, dostlarından, işinden gücünden uzaklaştırılmıyacaktı.

Çeyrek yüzyıl sürmüş tek parti diktasının yıkılıp el değiştirdiği o gün, hiç unutulmıyacaktı. Nasıl unutulsun? Ertesi sabah bir Ankara Gazetesinde şu satırları okuyanların heyecandan gözleri sulanıyordu: (.. Başbakan Menderes, Başbakanlık binasından içeri güleç bir yüzle girdi. Bir polis komiseri onu, o komiseri selâmladı. Sonra, kapısı açılan asansöre binmeği reddederek, çevik adımlarla merdivenleri çıktı.)

Bu, sabah - akşam işine halkın içinde, tramvayla gelip giden İsveç Başbakanının davranışını andıran,

gönüllerde ona benzer bir demokrasi çağırışını uyandıran bir haberdir. Dört yıllık muhalefetleri sırasında Savaronaları, beyaz trenleri, otomobil saltanatını diline dolamış, durmadan iğnelemiş bir "halk adamı"ndan, yeni iktidarın "Başı"ndan ancak böylesi beklenirdi.

Aradan tam iki ay geçti. Olaki "devr-i sabık"ı bağışlamağı seçimlerin sonrasına bırakmağı daha uygun gören C. H. P. nin "Af Kanunu"nu askıda bırakışına karşılık, 14 Temmuz 1950 de, D. P. iktidarı 5677 sayılı kanunla, cezaevlerini dolduran bir çok hükümlüyü salıveriyor, birçoğu tek parti tutumunun, ikinci dünya savaşı karışıklığının, verimsiz bir ekonomi politikasının kurbanı olan bu insanların başı sağlığını - O gün bugün - düdür, nedense, aynı hoşgörülük ancak ormanlarımızı yakıp yıkanlara uygulanmaktadır. - Böylece, bütün kara listeler, defterler dürülüp kaldırılmış oluyordu.

1950 yılının aydını - gazeteci, yazar, düşünür olarak - D. P. nin bu tutumuyla tam bir iş, gönül birliği içindeydi. Omuz omuza, diz dize, ele ele çalışılmış, özlenen sonucun ürünleri hep birlikte devşirilmişti. D. P. nin iktidara gelişinde, şimdi "Aldandık!" diye yakınların payları çok büyük olmuş; irili ufaklı bir çok yazar bilir bilmez kaleme sarılmış, onu severek desteklemişti.

Gerçi C. H. P. nin kendi içinde, "Başı"ndan uca doğru yayılmayı özlemiş bir demokratik kıpırdama başlamamış, sezilmemiş değildi. Gerçi San Fransisco konferansının peşinden yayınlanan "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi"nin altına imza koyup kanunlaşmasını sağlıyanlar gene bu partinin içinden çıkmışlardı. Ancak, bütün tutumlarıyla sözleri "göstermelik" sanıldığı, sonunadek işkille karşılandı. Herkes işler çabuk, daha çabuk olsun istiyordu.

Oysa; fizyolojide hastalığa tanımlama (teşhis) koymak ne denli önemliyse, politikada desteklediğimiz kişilerin dayandıkları alt - yapı'yı iyice bilmekte o kerte önemlidir. Demokrasinin konuşulmağına başlandığı ülkelerde hangi koşullar etkelenlerle, ne gibi ekonomik zorluklarla yerleştiğini bir parça bilenler, bizdeki 1946 - 1950 öncülerinin giderek onu neden yadsıdıklarını, niçin ona karşı geldiklerini anlamakta güçlüğüne uğramıyacaktırlar. Kalem-

leri tutan, ağızları tıkayan yasaklar kaldırıldığı gün; halk tabakalarının kendi içinde özgürlük savaşını yaparak yükselmemiş, tersine; tek parti çağının ileri safhalarında yıllarca görev ve sorumluluklar almış ve bu tutuma adanmış ismiş kişilerle Osmanlı feodalizminden arta kalan büyük toprak sahiplerinin, çiftçilerin içerikliği (muhtevası) gitgide "sosyal ve ekonomik eşitlik" yolunda zenginleşen bir demokrasi anlayışında, öncü durumuna giremeyecekleri daha kolay yazılır çizilir olacaktır. Bugünkü aldanişın, yanlışın tohumları ne olağanüstü toplantılar yapıp demokrasiyi geriletici, köstekleyici yasaklar almağı düşünen D. P. Gurupundan çıkacak "Tedbirler Komisyonu"nda, ne de 1957 seçimlerinin yarattığı olayların gelişiminde ekilidir. Daha öncesine, çok daha öncesine gidelim. Şu hani zaman zaman diriltilmek istenen "1946 ruhu" var ya, yanılmamızın kökü o ruh'u iyice karıştırıp ayıklamayan, gelişimine en isabetli tanılamayı tam zamanında koymasını bilmiyen, bilenleri de susturan özgür düşünce düşmanlığımızdadır.

Yoksa, D. P. muhalefetteyken demokrasinin bütün edebiyatını - koşulların da yardımıyla - şimdikinden daha güzel yapmaktaydı. Ortada, söylenmedik bir tek güzel söz bırakmamıştı. Ancak, onun bu muhalefet sıralarında halk bilincine işlemiş, çakılmış sözleridir ki; şimdi kendisini de aşmakta, olanca gücüyle üflemeğe çabaladığı halde bir türlü sönmemektedir.

Herşey bir kıyıya, salt bu yüzden, gelecek günlere umutla, inançla bakanlar haklı çıkacaklardır.

Ömer Sâkıp, 14 Mayıs 1959.

İstanbul

Susan Bülbüller

FORUM Yazı Kurulu'na;

Son günlerde Büyük Millet Meclisinde ve bilhassa Meclis Koridorlarında geçen bazı hâdiseler, yumuşak bir siyaset tavsiye etmeği en büyük hikmet sayan bazı basın mensuplarının yeniden ortaya atılmalarına vesile oldu. Bu defa hâdiseye ayrı bir renk kazandıran husus, bu iyi niyet havarileri arasında bir parti liderinin de katılmağa çalışmasıdır.

Milletvekillerinin birbirine küfredip tokat atmalarının istenecek bir şey olmadığı aşıkârdır. Ancak bu hâdiseleri partilerin

siyasi davranışlarının zaruri bir neticesi sayanlara, hele, tek böyle hâdiseler olmasın da gerisi ne olursa olsun diyenlere hak vermek imkânını bulamıyorum. Gerçekten Halk Partisinin bazı muhalefet haklarını istemek bakımından son günlerde enerjik bir hareket tarzı kabul ettiği görülmektedir. Burada Halk Partisi, bir takım hakları ısrarla isteyerek kavgalara sebep olduğu için değil, olsa olsa bu hakları istemekte çok geç kaldığı ve halen istediği haklar da asgariden daha az olduğu için tenkid edilebilir. Zira bir memlekette vazgeçilmez bazı haklar ileri sürmeden demokrasiden bahsetmek alelâde bir lâfazanlıktan ileri gidemez. Kanaatimce bu şartların en az :

1 — Adalet istiklâli, 2 — Meclis'te serbest münakaşa hürriyeti, 3 — Seçimlerin dürüst yapılması, 4 — Kanunların dürtüst tabiki gibi dört unsuru ihtiva etmesi zârudur. Bir muhalefet partisi milletin akli selimine ve kendi kuvvetine güvendiği nisbette, matbuat hürriyeti, üniversite istiklâli gibi daha bir çok unsurları da bunlara ilâve edebilir. Ama iktidarı kızdırmak korkusu ile ilk dört prensipten herhangi bir fedakârlıkta bulunmak demokrasinin oyununda figüranlık rolünü kabul etmek demektir. Böyle bir oyunun bazı kimselerin işine yaraması mümkün olsa bile millet için faydalı olacağı düşünülemez zannediyorum. Hele bir kere işin oyun olduğunu kabul ettikten sonra burada şeytan rolüne değil de melek rolüne çıktığı için öğünmeğe kalkanlar sadece gülünç olurlar.

Şimdiye kadar bahar havası adı altında geçirdiğimiz çeşitli tecrübelerden milletin ne kazandığı gösterilmedikçe bu havaya taraftar görünenlerin samimiyetine inanmak kolay olmayacaktır. Bahar güzeldir ama, şalrin dediği gibi :

Bülbül hanım, havz tehi gülistan harap olmamak şartıyla.

Vehbi HACIKADİROĞLU - Ankara

Anayasaya Aykırı Teşebbüsler

Forum Yazı Kuruluna,

Sayın C. H. P. Genel Başkanının Ege bölgesine yaptığı son gezi, «tedbirler» heveslisi D. P. Grupunu harekete geçirmişe benziyor. Yayınlanan Gurup tebliğlerinden, Gurup toplantılarından sızan haberlerden anlaşıldığına göre, Gezi Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasası, yeniden gözden geçirilmeğe başlanmıştır. Anayasamızca sağlanmış temel haklarından birisini kullanan yaşlı Türk vatandaşı İnönü'ye Uşak'ta friatından taş parçası yetmiyormuş gibi, D. P. nin politikasını sevk ve idare edenlerin, bu yasaya yeni hükümler koymak hevesini, Anayasaya taban tabana zit bir teşebbüs olarak halkoyuna duyurmak istiyoruz.

1876 ve 1908 denemelerinden sonra, 1924 tarihli Türk Anayasasının hangi şartların ve zorlukların ürünü bulunduğunu Forum okuyucularına anlatmaya lüzum

yoktur. Millî kurtuluş hareketinin hemen sonunda ilân edilen Türk Anayasası, vatan daşın temel hak ve hürriyetleri konusunda eksiksiz bir metindir. Yasaların Anayasaya uygunluğunun Türkiye'de murakabesiz kalması sonucunda, idareyi elde bulunduran siyasi partiye hakim olan fikir, görüldüğü ki, Türk Anayasasının küçük deliklerinden geniş çapta faydalanma yoluna girmiştir. Bir yanda, Anayasadan, yasadan ve yasa dışı şüncesinden anlamayan kimselere, madem İsmet Paşanın gezmeleri bir takım olaylara sebebiyet vermektedir. O da geziye çıkmayıversin, gibi yüzde yüz zararlı propaganda aşları yapılırken, diğer yanda İsmet Paşanın gezilerini önlemek amacıyla yasaları şiddetlendirmeye gidilmektedir. Şartların kurşun gibi ağırlığı karşısında İsmet Paşa, basın toplantıları tertipliyerek, "en kısa yoldan ve tanınmaksızın hemen Ankara'ya döneceğim" deyince, bu yurdun aklı başında olan vatandaşı ister istemez, Ali Galip'in takipçiliğinde, Mustafa Kemal Paşanın, gizlice Samsundan Sivasa geçişini hatırlamaktadır. Millî kahramanların "tanınmaksızın" seyahat etmeleri o yurdun seması üzerinde dolaşan bulutların rengini gösteren açık işaretlerdendir. D. P. nin her ne pahasına olursa olsun "tedbir" heveslisi idarecileri, nedense bu işaretleri okuyamaz görünmektedirler.

Türk Anayasası, gezi ve toplanma hürriyetlerini, Türk vatandaşının temel haklarından saymıştır. Gezi hürriyetinin, belirli şartlar dışınsa, asla kayıt altına alınması yacagını söylüyen 78. madde de, toplanma ve dernekleşme hürriyetlerini sağlayan 79. madde de, Anayasamızda "Türklerin Kamu Hakları" bölümünde gösterilmiştir. Diğer ulusların Anayasalarında bu bölüme karşılık olarak kullanılan kesimlere "Hürriyetler ve temel Haklar" "Vatandaşların Temel Hakları ve Vazifeleri" gibi adlar konulmuştur, (Beyaz Rusya S. S. C. Anayasası, Arnavutluk Halkçı Cumhuriyeti Anayasası, Brezilya Anayasası, Bulgaristan Anayasası, Çekoslovak Cumhuriyeti Anayasası, Çin Anayasası, Endonezya Cumhuriyeti Anayasası v.s.)

Ayrıca, devlet olarak imzamız koyduğumuz İnsan Hakları Evrensel Demecinin sağladığı hürriyetlerin başında da gezme, toplanma ve dernek kurma hakları vardır. O halde bu hürriyetler, belirli sınırlarla ayrılmış devletlerin vatandaş hakları olmaktan da çıkmış, bütün ulusların ülkelerinde yaşayan fertlere tamdikleri İNSAN HAKLARI durumuna girmişlerdir. Dünkü ve bugünkü davranışıyla D. P. nin durumu ise, böyle ulusal Anayasalar ve uluslararası demecilerle garanti altına alınan İNSAN HAKLARI'na karşı gelmekten, başka bir deyimle ülkemizi "Batılmağa başlanmış" seviyesinden uzaklaştırmaktan ibarettir.

D. P. özellikle son beş yıldanberi çelişik politikasına inatla devam ettiginden, açılan mesafenin kapatılması da gün geçtikçe imkânsız bir duruma girmektedir. Bir yanda demokratik düzenin kurulmasını dilediğini söylüyen bu parti, diğer yanda demokratik düzenin yerleşmesi için gerçekleştirilmesi gereken hürriyetleri anlamaz görünmekte, örneğin Muhalefet Liderinin

yurdu gezmesini önlemek istemektedir. Muhalefet Liderini gezdirmeyeceksin, Parti kongreleri yaptırmıyacaksın, vatandaşların bir araya gelme hürriyetlerini tanıtmıyacaksın devletin radyosunu tek taraflı konuşuracaksın, bilim adamına yurt meseleleri üzerinde düşünce serdettirmeyeceksin, adaleti, temel yaşama şartı demek olan bağımsızlığa kavuşturmayacaksın, sonra da yurttaşların ve ulusal muhalefetin karşısına geçip, demokratik düzenin yerleşmesine hizmet ettiğini iddia edeceksin.. Bu, halkın tümünü, ana okulu öğrencileri seviyesinde görmekten başka nedir? Ulusun aklı selimiyle buncasına alay edilen idarelerin adı, demokrasi değildir. CKMP. Genel Başkanı Sayın Bölükbaşı'nın "D. P. kurduğu rejimin adını açıklamalıdır" diye ısrar edişine bunun içindir ki hak vermek lâzımdır.

D. P. nin Avrupa gezmeleriyle tanınan milletvekillerine, örneğin İtalya'da, yahut İspanya'da Türkiye idaresinin tanımı sorulsa, milletvekilleri şüphesiz Anayasalı bir demokrasi olduğu karşılığını vereceklerdir. Fakat, aynı milletvekiline Türkiyede gezme ve bir araya gelme hürriyetlerinin Anayasaca sağlandığı halde, bir de ayrıca bugünkü hükümleriyle bir Gezi, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının uygulanmakta olduğunun doğru olup olmadığı sorulsa ve o milletvekili samimiyetle "doğrudur" dese, o zaman Avrupalının vereceği karşılık "Hayır, olmaz öyle Anayasalı demokrasi.." sözünden başkası değildir. Çünkü Avrupalı aklın gösterdiği yoldadır ve aklın gösterdiği yol da tektir.

Son paragrafta şunu da söyleyelim: Forum Dergisinin değerli okuyucuları, 1950 den 1954 e ve kısmen de 1954 den 1957 ye kadar geçen devreleri iyi hatırlıyacaklardır. O günlerde de D. P. idarecileri, hürriyetleri ve vatandaşların temel haklarını kısmıya devam ediyorlardı. Ama o günlerde D. P. idarecileri bu tutumlarını hoş gösterecek bahaneler icat etmişler ve bu icatlarından hayli faydalanmışlardı. Diyordular ki, hürriyetlerin kısılması, bu muazzam kalkınmanın pahasıdır, hürriyetten önce baraj azımdır, biz de hürriyetten önce baraj yapıyoruz. Şimdi dikkati çeken, bu icatların da kullanılamaz hale geldiğidir. Rastgele dinlediğimiz D. P. liler, artık bu sakızı da çiğnemekten vazgeçmiş görünüyorlar. Hürriyetler alabildiğine kısılmaya devam edildiğine göre, bunların neyin pahası ve karşılığı olduğunu millet öğrenmek istemektedir. D. P. liderleri, bize göre, Vatan Cephesine iltihak haberlerinin verdiği rehavetten bir an için kurtulup, millete yeni sebep ve bahaneler söylemek zorundadırlar. Bilindiği gibi, her sonuç, bir sebebe dayanır. Anayasaya aykırı teşebbüslerin sebebi nedir, bilelim ki, bu teşebbüslerin millet olarak bizi nerelere kadar götüreceği hakkında bir hükme varmamız mümkün olabilsin. Karanlıkta yürüdüğümüz için her an düşme korkusundan millet olarak kurtulmak istiyoruz.

Saygılarımı sunarım

İsmail Nafiz ALKAN - Ankara

Siperden Gelen Çatlak Sesler

Forum Yazı Kuruluna,

Bugüne değin yazılan çeşitli yazıların konuları üzerinde bir anket yapılsaydı mutlaka politika ve din ile ilgili olanlar önde gelirdi. Bazı aydınlarımızın bu konuda karamsar oldukları ve birşeyler arasındaki görüş farklarının bizi karanlığa sürüklediği yolunda bir kanaatları vardır. Sebebini sözü edilen farklı görüşlerde ve onun kutuplaşma karakterini kazanmasında aramak yerinde olur. Bununla beraber kutuplar, davalarının ispatında, şu anda milletçe benimsenmiş ve gerçek mutluluğun biricik dayanağı olan devrimleri bir hüküm ve sonuç olarak ele aldıkları görülmektedir. Halbuki ancak hazırlayıcı bilgiler ve önceden bilinen kaideler bizi inandığımız hükme götürür. Bu hal ise, samimiyetimizin ve inancımızın derecesine göre bizi ya mutlu sonuca ulaştırır veya karanlık bir diyarın belirsiz bir semtine doğru sürükler.

İkinci tarafa sürüklenenler kitlenin lanetinden korktukları için görünüşte mutlu sonucun birer savunucusu sıfatını takınırlar. Samimiyet ve inançları zayıf olduklarından sığındıkları "Kuvvet'e" şirin görünmeye çalışırlar. Bu uğurda her hareketi yapmakta sakınca görmezler. Hattâ kanun ve nizamın çiğnenmesi pahasına bile olsa.

Bunların hedefleri, önünde tül perde bulunan bir nişan levhasına benzer. Fakat bu levha, erlerin atış yeteneğinin anlaşılmasına yardım eden ve silâhın cinsine göre bazan tek bazan da yayılım ateşine karşı hareketsiz ve duygusuz duran levhadan çok farklıdır. Çünkü adı geçen tül ve levha apayrı amaçlar için seçilmiştir. Şöyle ki: tül, kanunlar, nizamlar ve sözüm ona Atatürk Devrimleri için yerleştirildiği halde, asıl arkasındaki levha, "İlahi Kurtuluşun Lütufuna hüsrmeten Anayasa'nın bazı maddelerinin değişmesine" ayrılmıştır. (1) İşte böyle bir hedefe bakarsak gerçek emellerini görebiliriz.

Şimdi biraz örnekler üzerinde duralım:

Büyük Doğu Dergisinin ve Hüradım gazetesinin geliş-güzel birer sayılarını alıp incelemek bize yeteri kadar fikir verecektir. Emellerinin gerçekleşmesinde iki yol tutmuşlardır. Birincisi gölgesine sığındığı iktidara şirin görünmek, öteki ise her türlü sağ duyudan uzak fikirlerle, Atatürk Devrimlerine darbe indirmek için fırsat kollamak. Meselâ Necip Fazıl'ın şirinlik yolu, önderliğini yaptığı ve "Mürşid"lik çabasıyla düştüğü çıkmaz milletin kutsal inançlarıyla asla bağdaşacak cinsten değildir. Çar şaşı savunurken kadın bacakları hakkında içten şiirler yazması onun duygularındaki samimiyeti açıkça göstermektedir. Ahlak Donkişotluğu yaparken yakın bir geçmişte aynı suçtan hakkında kovuşturma yapıldığı hatırladadır. Bütün kutsalıyla başbaşına bireylerin iyilik, yardımlaşma ve

törel ilkilerinin kaynağı olan dini kötü niyetler için âlet etmek ona karşı yapılacak saygısızlıkların en büyüğü olsa gerek.

Son günlerin aktüalitesi bu gidişin rengini ortaya koymuştur. İşin acı yönü, yaptıklarından en çok zarar gören, gölgesine sığındıkları kuvvettir. Böylece bir nankörlük örneği de olduklarını görüyoruz. Politika hayatında, muhalefetin en ağır ve en yıkıcı çabalarından azından yüz kere daha zararlı olduğu gün gibi açığa çıkmıştır.

Öte yandan yayınladığı bir kitapla (2) Cevat Rifat Atilhan, Asker Dâhilerden, Dönme Niyazi Beylerden, Dönme ve hain Mithat Paşalardan bahis açarak saf okuyucularının nefret duygularını kamçulamak istemektedir. Tabii delil ve ispat istiyen okuyucularını unutarak milletimize pek çok hizmetleri dokunmuş bu insanları kötülerken "amacı"ni ortaya koyuyor. Arasıra Gaziye iltifatkarı ifadeyle de çelişmezliğe düşüyor. Ne çare ki Abdülhamid'in yanında Gazi dediği Atamıza ayırmak kadırşınashığında bulunduğu yer sıfırdan ibarettir.

Uzatmıyalım onun amacı da benzerleri gibi milli kahramanları kötülemek yerine yenilerini türetmek. Bu hal ise bir memlekette komünizm için ölçülmüş biçilmiş bir kaftandır. Ayrıca tarih hayaline daldığı saltanatın tekrar hortlanması, hal diliyle meşhur olmuş İstiklâl Harbindeki bazı Paşaların öcünü, almak istediğini anlatıyor.

Nutkun 11. Cildinin bir çok sayfalarını Haris kumandanlara ayıran Atatürke karşı maksatlı tefrikalarla etrafı bulandırmamanın hangi çeşit vicdan işi olacağı doğrusu ibret verici bir Feyflyettir. (3)

Atatürk'ün Ali Rıza'nın oğlu olmaktan çıkıp millî bir sembol haline geldiği bilinmelidir. Yine onun heykeli kırılanın ellerindeki çekiçle başlarının ezildiği bilinmelidir. Ayrıca bu hususta polemige kaçanların da ellerindeki murdar kalemle gözlerinin oyulacağı bilinmelidir.

Kuvvetini bunlardan alan yetersiz vaizler, Cengiz ve Atilâ adını alanların komünist olacağını, kıyafet kanununu çiğniyerek Konyada "çüppe ve sarıkda" dolaştığı yetmiyormuş gibi bu kıyafetin hasretini çeken bir ifadeyle "yakında böyle dolaşacağız" derken kime hizmet ettiklerinin farkında mıdırlar?

I. EMİROĞLU

(1) — 6 Mart tarihli Hüradım Gazetesi.

(2) — Cevat Rifat Atilhan'ın "İşte Türk Düşmanını Tanı" kitabı.

(3) — Büyük Doğu'da Fani Dünyanın tefrika ettiği "Tanıdığım İstiklâl Kahramanları".

Ne Diyorlar

Gizli Pazarlık

Basının başı üstünde 6-7 aydanberi bir satır sallanıp duruyor: DP. Tedbirler Komisyonu'nun hazırladığı yeni tedbirler. Bu satır, basının başına düştü düşecek. "Yüreksizi öldürmektense korkutmak yeğdir" deyip, satırı bir aşağı indiriyorlar, bir yukarı çıkarıyorlar : Tedbirler Komisyonu raporunu hazırladı, hazırlıyor. Yeni ekler yapılacakmış. Haftaya kaldı.

Bu acıklı - gülünçlü oyunun karşısında bir de basınımızın durumu var. Basın kendi kendine oyun oynuyor.

Bu acıklı - gülünçlü karşısında bir de basınımızın durumu var. Basın kendi kendine oyun oynuyor.

- Aman yumuşak...
- Aman kızdırmıyalım...
- Hele şimdilik yavaş...
- Dur, herşeyin sırası var...
- Sonra tepemize yumruğu, boynumuza satırı indirirler.

Son 2-3 gün içinde gazetelerimizin, çoğunlukta, nasıl birdenbire dön geri ettiklerini anlamışsınızdır. Ne oldu, ne var Ortada yasalara aykırı bir davranış mı var?

Hiçbir gazete ille de muhalif olmak zorunda değil. Ama bir gün öncesine doğru muhalefet elebaşılığını birbirlerine kap tırmamak için yarışan, haber başlıklarından, resimlerinden, fıkralara kadar en keskin muhalefeti yapan yine kendileri değil miydi? Bir sağduyu tutturmuş gidiyorlar. 24 saat içinde değişen nedir? Değişenin ne olduğunu söyleyeyim: Önce korku, sonra da çıkarları...

Biliyoruz ki bu bir gizli pazarlıktır. Şimdiyecek hiç bir olumlu yolda birleşmemiş olan gazetelerimizin çoğu bugün yumuşamakta, tiriltişmekte, pelteleşmekte çok iyi anlaşılıyorlar. Şimdi siz bana sorun:

— Peki, sen ne olsun istiyorsun? Yani sertlik daha mı iyi? Bu sertlik böyle gitsin de parti kavgalarıyla yurttaşlar birbirlerini ne mi girsinler?

Bunu aklı başında hiç kimse istemez. Sertlik yoluyla yurt sorumlularının dirlik düzenlik içinde çözümlendiği görülmemiştir. Ama bizi şaşırta bir gün içindeki, ne ya dayandığı belli olmayan değişimdir. Bir gece yattılar, düştü doğruları, gerçekleri mi gördüler? Burunlarına koku, kulaklarına gizli sesler mi geldi?

Sertlik elbette kötü. Ama sertliği yapan - yaratan kimlerdir? Gazetelerin çoğunda toptan şöyle bir ağız değişmesi oldu:

- İki taraf da yumuşamalıdır.

— Muhalefet de hani gittikçe işi azıttı doğrusu... Bu kadarı da olmaz, Muhalefet böyle sertleşirse, iktidar da ister istemez sert tedbirler almak zorunda kalır

Gazetelerimiz maşallah bir gece içinde "hidâyet" e erverdiler. Sert dedikleri muhalefetin basındaki yankısı, ona biçim veren kendileri değil miydi?

Muhalefetin sertliklerini sayıp döküyorlar Bahar taarruzu ne demekmiş?... Taarruz ancak düşmana karşı yapılmış. Karşılarında düşman mı varmış da muhalefet taarruza geçiyormuş? Şu kelime oyuncakçılığına bakınız. Bahar taarruzunu düşmanca bir davranış gibi göstermek isteyenlere sormalı:

— Ya Vatan Cephesi nedir baylar? Ne demek Vatan Cephesi? Vatan cephesi kimlere karşı kurulu? Bir vatanın bütünlüğü içinde bir parti vatan cephesi kurarsa, bu cepheye katılmıyanlara ne diyeceğiz?

Bir cephe kurmuşsa o cepheye karşı düşüncede olanlar da elbette taarruz derler. Kelime oyunları ile düşünceleri bulandırmıyalım. Ne Vatan Cephesi'ni kuranlar düşmandır, ne bahar taarruzu yapanlar...

Muhalefetin yaptığı başka sertlik nelermiş? Geziye çıkmışlar. Ve ne yapacaklardı? Onlar da yumuşayıp, pelteleşip, oldukları yerde yayılıp kalacaklar mıydı? Nerdeyse İnönü'ye,

— Atılan taş a ne diye başını uzatıp da sertlik yapıyorsun? diyecekler.

Muhalefet alanlarda konuşturulmuyor, kongrelerde konuşturulmuyor; o da Meclis'te konuşmak istiyor. İşte tam bu sırada ona,

— Yoo, bu kadarı da fazla, biraz yumuşa da iktidarı da sert tedbirler almak zorunda bırakma! diyorlar.

Bu sayduyunun sesliymiş.

— Muhalefet, memlekette her gün seçim havası estiriyor. Kongreler 2-3 yılda bir olmalıdır, diyorlar. D. P. muhalefetteyken 2-3 yılda bir kongreler, mitingler yapaydı, C.H.P. gibi baskıcı, ezici bir iktidardan 2.300 yılda iktidarı alamazdı.

Keskin muhalif basın, sıkıyı daha uzaktan görünce sağduyunun sesini duymuş, muhalefeti yalnız bırakmıştır. Ama bundan da kötüsü olabilir: Muhalefet kendi kendini yalnız, yapayalnız bırakabilir.

Bugün gizli bir pazarlık başlamıştır. Bu pazarlıkta yine her zamanki gibi kaybedecek olan basındır.

25.5.1959 tarihli «Akşam» Gazetesinden Aziz Nesin

"Çok Acele" Verilen Dış Yardımların Tenkidi

Beynelmillel Bankanın Umum Müdürü Mr. Eugene Black Londra'da şerefine verilen bir ziyafette dış yardım mevzuunda şunları söylemiştir: "İktisaden geri kalmış memleketlere yapılmış olan iktisadi yardım gözden geçirirken, çok acele olarak yanlış sebep ve sevklerle verilen dış yardımın, tahakkuku istenilen gayelerin çok altında neticeler meydana getirmesinin birçok misaline rastlarız. Bazı hallerde, yanlış plânlanan yardım -alıcı memleketlerin ekonomilerini düzeltmek şöyle dursun- bu memleketlerin taşınmak mecburiyetinde buldukları yükleri fillen arttırmıştır. Milletler arasında işbirliğini arttıracığına, bilâkis, bazı hallerde, acı hislere ve hattâ düşmanlığa sebebiyet vermiştir."

Mr. Black şu fikri ileri sürmüştür: Çeşitli şekillerde hükümet yardımları mânâsında iktisadi yardımın tesirli olabilmesi için, alıcı memleketin ekonomisini düzeltmek hususunda ciddi ve iyi tetkik edilmiş gayretlerin mahsulü olmalıdır.

"Bu düşünce belki çok bariz addedilebilir, fakat şunu söylemek mecburiyetindeyim ki, görüntüde iktisadi kalkınmaya hizmet etmek maksadıyla, son yıllarda bir milletten değerine transfer edilmiş resmî ve gayri resmî fonların idaresinde yukarıdaki esas prensibe çok az riayet edilmiştir.

"Meselâ, bir müddetten beri, malî yardımları diplomasinin bir âleti olarak kullanmak moda olmuştur. Böylece, malî yardımlar, beynelmillel gerginlik anlarında, bir bloku kuvvetlendirmek maksadıyla milletler arasında dost kazanmak veya muhafaza etmenin yolunu teşkil etmiştir.

Zannediyorum ki artık, bu hareket tarzının mahzurları açıkça görünmeğe başlamıştır. Eğer muayyen bir iktisadi yardımın gayesi minnet kazanmak ise, o halde, yardımı veren, borç veya hibe verme hareketinin kendiliğinden bu gayeyi sağlıyacağı düşünülür. Finansmanın, gerçekleşmesi mümkün olan bir projeye ait olup olmaması, birinci ehemmiyette bir ihtiyacı karşılayıp karşılamaması, ikinci plânda kalan mülâhazalar olur, yardım iktisadi gayesinin sonunda tahakkuk edip etmediği daha bile ehemmiyetsiz olur.

"Bazı geri kalmış memleketlerde, bu hareket tarzında mündemik olan israfa mütedair hüznü verici âbideler vardır -toprakları ziraate pek müsait olmayan vadilerde inşa edilmiş büyük barajlar, ancak yüksek gümrük tarifelerinin ve malî yardımların sayesinde yaşyabilen fabrikalar, fena plânlanan birkaç kere ele alınan ve nihayet maliyeti, ilk hesabına nazaran dört, beş misli artmış olan projeler.

"Zannediyorum ki, hâlen çok ciddi döviz buhranları geçiren ve ekonomileri alt - üst edilmiş olan bazı geri kalmış memleketler çok manidar misaller teşkil etmektedir. Bu memleketlerden bazıları, dışarıdan en az malî yardım alanlar meyânında

olmayıp, bilâkis en çok yardım alanlar arasındadır.

"İktisadi yardım, hem ticari, hem diplomatik sebeplerle verilmiştir. Yardımların verilme zamanı ve miktarları, alıcı memleketleri, yanlış iktisadi politikalarını devam ettirmek gibi saçma bir yola sevkemiş ve iktisadi terakki bakımından zaruri olan fedakârlıkların ve müşkül kararların tehirine imkân vermiştir.

"Bu hallerde, ne diplomatlar, ne de ihracatçılar akli selime en uygun kararı verebilmişlerdir. Bu karar, alıcı memleketin menfaatine kullanılmıyacağı bariz olan hallerde yardımda bulunmaktan imtina etmektedir."

Mr. Black diplomasının müşküllerini küçümsemek ve her halükârda, dürüst bir şekilde kâr elde etmek üzere çalışan iş adamlarını itham etmek istemediğini belirtmiştir.

"Fakat şunu söylemek istiyorum ki, geri kalmış bölgelerde muvaffakiyetle bir iktisadi kalkınma sağlamak haddizatında o kadar mühim bir hedefdir ki, beynelmilel politikanın değişmelerini veya beynelmilel ticaretin temevvüçlerini mümkün olduğu az nazarı itibare alarak, devamlı şekilde bu hedefin tahakkuku uğrunda çalışılmaktadır."

The Times, Londra, 6 Mayıs 1959

Kültür Ve Sanat

Çağımızın Muamması

Paul Campbell M.D.
Peter Howard

Hırçın insanlarla dolu bu dünya.

Mesele şudur — Acaba onlara nasıl davranmalı?

Meslektaş hırçın, politikacı hırçın, çocuk, karı veya koca hırçın, ırk, sınıf ya da ulus hırçın — işte bunlar binbir çeşit dillerin başlıca konuşma konusu.

Bu durumu ele alan bir çok yöntemler (metodlar) denendi. Veto uluslararası işlere damgasını vurdu.. Fakat vetolar, bütün acunda, konferans masalarında da, kahvaltı masalarında da her zaman görülmekte. Ne görüşleri ne de karakteri değiştirmiyen vetolar sadece işleri çıkmaza sokup ıstırap yaratmakta.

Yüze gülümseyip arkadan bıçaklamak gerek özel gerekse kamusal hayatın gerçeği oldu. Sonra diktatörlük, vücudun ya da karakterin öldürülmesi, yatıştırma, toplama kampları, tasfiye ve savaşın ta kendisi var.

Bütün bunlar modern tarihin hırçın kişilere uygulanan olağan yöntemleridir. Fakat bunlardan hiç birinin hiç bir kimseyi memnun etmediğini söylemek yerinde olur.

Bugün Sovyet Rusyanın büyük sorunlarından biri yeni tip bir toplumu kuracak yeni tip bir adam yaratmaktır. Komünizm bunu yapmış görünmemektedir.

Östfold Trades Council'in Sekreteri ve Norveç Komünist Partisinin kurucularından Hans Bjerkeholt, der ki, "Yeni tip bir adam yaratmak problemi Sovyet Birliği gündeminin bir problemi olmakta devam ediyor. Rusyadaki konferansların devamlı teması şu olmuştur. 'Nasıl yeni adamlar yaratabiliriz?' İnsanları müşterek bir potaya dökmekle bunu başarılabileceğimizi sanmamalıyız... Eğer yeni bir nitelik ve yeni tip, bir adam bulmazsak, ne kadar iyi olur-

sa olsun hiç bir sistem barış ve özgürlük getirmeyecektir.

Hepimiz toptan kapitalist değiliz. Hepimiz toptan Komünist değiliz. Fakat büyük çoğunluğumuz, samimi isek, kendisini değişmiş görmekten ziyadesiyle hoşlanacağımız birisini düşünebiliriz. Böyle bir kişiyi düşününce şu soruyu dürüstçe yanıtlamak için vakit ayırmağa değer —peki ama onu değişmiş görmeyi niçin arzuluyorum? Adamlar yaratma yolunda harcanan bir çok çabaların ardındaki dürtü o çabaların çoğu zaman niçin boşa gittiğini gösteren sebeptir.

Ana babalar hırçın çocuğun ya da hırçın akrabanın değişmesini arzu ederler. Onların dürtüsü çoğu zaman ya aile ve ev içinde daha sâkin bir hayata kavuşmak arzusu ya da komşular kendileri hakkında daha iyi düşününler arzusudur.

İş idarecileri daha kârlı bir bilanço elde edebilmek için işçilerin değişmesini arzu ederler.

Elindekini tutmağa devam edebilmek, ya da sahip olmadığı şeylerin bir kısmını elde edebilmek için bir sınıf diğer bir sınıfın değişmesini arzu eder.

Demokrasi barış içinde bencil, yumşak ve rahat bir hayat sürebilmek için diktatörlüğün değişmesini arzu eder.

Sömürge halkları kendilerini sömüren emperyalistlerden nefret ederler. Şüphesiz onlar özgür olmak, fakat aynı zamanda öc almak isterler.

Konferans masalarında, kendimize has usul ile, şimdye kadar kazanmış olduğumuzdan daha fazlahını kazanabilmek için bizim taraf öbür tarafın değişmesini ister.

Bu gibi hallerin herbirinde, "barış", "eşitlik", "hak", "yurtseverlik", "milliyet-

çilik", "emperyalizm", "özgürlük" ve "adalet" gibi kelimelerle ne kadar kamufle edilirse edilsin, diğer insanı değiştirme teşebbüsünün temel dürtüsü dalma benciliktir.

Biz, kendimize ve halkımıza hayatın daha kolay olması için diğer halkın değişmesini arzu ederiz. Tabiatı ve karakteri değişmese bile, diğer tarafın arzuları bizimkilerle çatışmadığı müddetçe memnun kalırız. Fakat kendi arzularımız tehdit edilince, değişmeyi sağlamak üzere herşeye icabederse kuvvete - başvurmağa hazırız. Temel karakterlerini hiç değiştirmeden, bir insanın ya da ulusun hareketlerini değiştirmek üzere kuvvet kullanmak mümkündür. İşte bunun içindir ki, uluslar içinde ve arasında kuvvet dengesi değişmekte, beraber, bir çağın akımları değişmemekte, ve bu çağın akımı ise bizi felâkete doğru götürmektedir.

Atom çağı projektörünü doğanın en küçük birimi atom üzerine çevirdi. İdeoloji çağı projektörünü toplumun en küçük birimi insan üzerine çevirdi.

Askeri silâhlanma yarışını nasıl atomu parçalamakta en bilgili, en usta, ve kaynakları en zengin ulus kazanacaksa, acunu değiştirebilecek ideoloji yarışını da insan doğasını değiştirmek sırrına ve ustalığına eren ulus kazanacaktır.

İdeolojinin enerjisi atom enerjisinden daha büyüktür. Çünkü sonunda atom enerjisi silâhının nasıl ve nerede kullanılacağını kararlaştıran (ide) fikirdir ki o, atomu parçalayan eli denetliyen beyni kontrol eder. Bu gerçek, içinde yaşadığımız çağı anlamak için önemlidir. Bir ulusun kuvveti sadece ekonomik kaynaklarla, istihsal ve insan gücüyle ölçülemez. Bütün bunlardan daha büyüktür, onun derinlere işliyen ve birleştiren idea gücü.

Yalnız bir sınıfı, ırkı ya da ulusu gözetken fikir (idea), acunu birleştirmek şöyle dursun paraçalayıcıdır ve gayelerine varmak için kuvvete başvurmak zorunda kalır. Bütün insanları sınıf, ırk ve ulus farklarının üstünde birleştirebilmek ancak insan doğasını değiştirebilecek kadar güçlü bir fikirle mümkün olabilir. Birinci fikir. Parçalanmaya, kaosa, diktatörlüğe ve savaşa yol açar, ikinci fikir toplumun yeniden doğuşuna, toplumsal, siyasal ve ekonomik rönesansa yol açar.

Manevi Silâhlanmanın önderi olup bütün hayatını yeni tip bir toplum kurmak için yeni tip bir adam yaratıp onu çoğaltmak yolunda kullanan Frank Buchman'a göre, gerek devlet adamının gerekse sıra adamının esas vasıtası adamlar yaratmak sanatıdır. Bu büyük ödeve herkes katılmak ihtiyacındadır ve bunu herkes yapabilir. İnsanların en derin ihtiyaçlarını yatlatmak ustalığına varmak mümkündür. Bu, uzmanlara özel bir iş değildir. Bu, insanları yeniden kurmak yolunda her insan için bir (imtiyaz) ayrılacaktır.

Frank Buchman der ki, "İnsan, doğası (tabiatı) değişebilir. Cevabın kökü işte buradadır Ulusal ekonomiler değişebilirler. Cevabın yemişi işte buradadır. Acun tarihi değişebilir. Çağımızın bahtı işte buradadır." Ve ilâve eder, "Yepyeni bir devlet adamları düzenine ihtiyaç var. Kabine Ba-

kanları iyi bir idare sağlamak için, halkı değiştirmelidirler. Kabineler umumiyetle bu sanattan yoksundur."

Frank Buchman'ın çabalarının başarısı şu demecle ölçülebilir. Fransa Dışişleri Bakanı M. Robert Schuman, Manevi Silâhlanma için demiştir ki, "Eğer bu sadece başka bir kuram olsaydı, pek ilgilenmezdim. Fakat bu, harekete uygulanan bir hayat felsefesidir ki onu milyonlarca insana ulaştırmış görmekteyim. Bu, insan toplumunda şimdiden başlamış olan dünya çapında bir biçim değiştirmedir.

Bugün, Doğu olsun, Batı olsun anlamaya başlamıştır ki adam yaratmak yolunda bir tutkusu, bir felsefesi ve bir plâni olmadıkça ne devlet adamları ne de yurttaşlar yeterli sayılamazlar. Çünkü acunu yapan malzeme insan doğasıdır. İlerleme ve gönencen de (refahtan da), savaş ve yoksulluktan da sorumlu odur. Konferansların başarılı ve başarısız geçmelerine sebep odur. İçinde yaşadığımız karmakarışık acunun ipliği ve dokuması odur. Yeni bir acunun ham maddesi yine odur.

Çağımıza damgasını vurmuş olan materyalist ideolojiler bunu biliyorlar. Onlar, bütün kıt'alar üzerinde bir avuç insanın kontrolini sağlamak için, karışık ırk ya da sınıf kuramları altında, insan doğasının güvenme, nefret, korku, tutku, hırs ve düşkünlüklerinden faydalanıyorlar.

Zaafı, tereddütleri ve dağınıklığı ile cevaplayıcı bir ideolojiden yoksun oldukça demokrasinin insan doğasını işleyecek yeterlikte olmadığı görülmektedir. «İzm»-lerin değişme ve ihtilâl istediği yerlerde demokrasi, halkların günlük hayatında yaşanmadıkları için bugün gerekli kuvvetten yoksun olan fikirlerle, özgürlük, birlik ve eşitlik fikirleriyle karşılaşmaktadır.

Demokrasi, "izm" ler kadar etkili ve çekici bir değiştirme gücü kazanmaya kadar zihinler alanındaki savaşta daima savunmadan kalacaktır.

İnsanları birleştirecek ve onlara gerçek özgürlüğü verecek değişme insan doğasındaki değişmedir. Devlet adamlarının ülkülerini o gerçek yapar ve toplum içinde ki özlediğimiz sürekli değişmeyi o meydana getirir.

Bu değişme, uzlaşmaz insan doğasının diğer sistemler içindeki tasfiyesine özgür insanın bir cevabı olacaktır. Bu aynı zamanda demokrasinin ahlâksızlığına, bölünmesine ve durgunluğuna da bir çaredir.

Geçmişte karakter eğitimini biz yuva-ya, okula ve dine bırakmış idik. Günümüzde bu yetmiyor. Hayat eğitiminin nasıl yapılacağı hakkında herhangi bir fikri olan yuvaların sayısı son derece azdır. Okullar sadece teknik ve akademik eğitimle yetinmekte, ve milyonlar artık tapınaklara hiç uğramamaktadırlar. Eğer yanlış edelöjilerin demokrasiyi gerilerde bırakıp onun yerini alması istenmiyorsa, yeni bir hüneri her bir yurttaşın adamakıllı kavraması lâzımdır. Devlet adamlarının, anababaların, öğretmenlerin, bilim adamının endüstri

yahut işçi yahut silâhlı kuvvetler liderlerinin ve nerede olursa olsun bütün insanların bu yeni hünere ihtiyaçları vardır. Aksi halde yüzyılımız içinde, acun, incan doğa-

sını değiştiremediği için kendi kendisini yok edecektir.

«Remaking Men» den
Çeviren:
Mehmet Fatih

Sergiler

Kaya ÖZSEZGİN

Birkaç birlik dışında, sanatçıların anlaşarak ortak sergiler düzenlemeleri, artık iyiden iyiye ürünlerini vermeğe başladı. Bu gibi sergilerin, her şeyden önce usul farkları dışında, genel olarak aynı sanat anlayışını güden üç - beş ressamın, topluluktan aldıkları kuvvetle seslerini daha geniş bir çevreye duyurmalarına yarayacağı muhakkak. Ayrıca, toplu bir eğilimin seyirciyi etkilemesi de önemli.

Bülent Arel, Cemil Eren, Oktay Günday, Jerfi Kayıhan ve Hanola Vanlı'nın Millî Kütüphane'de açtıkları beşli sergide, böyle genel bir eğitim, gücünü figürsüz çalışmadan alan ortak anlayış var. Beş sanatçı da bu noktada birleşiyorlar. Arel, karanlık ve aydınlık lekelerin karşıt, belirgin düzeni içinde, yüzeyleri çoğu yerde bölerek kendine özgü bir rol deniyor. Eren yeni resimleriyle gelmiş sergiye. Daha önceki çalışmalarından alıştığımız, sevdiğimiz havayı devam ettiriyor. Kenarlardan ortaya doğru belirleşen, açılan, ortada parlak bir ışıkla son bulan resimler. Durulmuş, yerini bulmuş soyut bir düzen. Eren'in en belirli yönü bu. Günday, resmini kesikli bir çizgi uyumu üzerinde düşünüyor. Yumuşak, ince, temiz renklerle besliyor bu düzeni. Kayıhan uzun bir süredir aynı tip "Kompozisyon"lar üzerinde çalışıyor. Sayılarla adlandırdığı eserlerinde birbirini sık sık kesen renk parçalarıyla giriştiği bu yolda kendini tekrara gidiyor. Aynı düzen içinde aramaya dayanan yeni çıkışlar yapması beklenebilir. Vanlı'nın resimleri ise serginin bütünü içinde, öbür resimlerle tartılsa yaya kalıyor. Vanlı eserini parça parça düşünüyor. Birbiri içinde kaybolan, eriyen renkler kişide gerektiği gibi etki uyandırmaktan uzak. Buna kar-

şılık ilerde anlatacağı şeyleri merak ettiren birer ön çalışma olarak kabul edilebilir sergideki resimleri.

G. S. Akademisi öğrencilerinden Devrim Erbil ilk sergisini Kütüphanede açtı. Eyüboğlu atelyesinden yetişen Erbil, öğretmeninin etkisini pek taşıyor. Daha çok soyut anlatışı benimseyen ve bu yönde değişik, ama her biri kendi ortamı içinde ilgi çekici, birkaçı da iyice başarılı olan denemelerle kendine bir yer arayan Erbil'in daha durulmuş bir düzene kavuşması uzun sürmeyecek. Sanatçı bizde bu kamıyı uyandırdı.

Sanatsevenler Klübünde Ömür Bakı- rır seramik çalışmalarını sergiledi. Daha çok süs eşyaları üzerinde çalışan sanatçı, sevinli işlerinde bir motof kişiliği de kura bilse, ustaca eserler meydana çıkaracağı söylenebilir.

Mayıs ayının önemli sergilerinden biri de Dil Tarih - Coğrafya Fakültesinde açılan iki bin yıllık Çin Estampları sergisiydi. Bütün Çin tarihinde, Milattan yirmi yüzyıl önce başlayarak çeşitli hanedanlar boyunca devam eden ve yüzyılımıza değin gelen resimlerden örnekler taşıyan sergi, Unesco Genel Merkezi tarafından düzenlenmiş. Bir de Fransızca olarak güzel ve gerekli bir broşür yayınlayan Unesco'nun bu davranışı ne kadar övülse yeridir. Batı sanatına ustalık yapmış, kendini kullanmamı bilen, büyük görüşleri bütünüyle kucaklayan tabiat anlayışı, kişiyi bambaşka bir evrense çekiyor. Bunların yanısıra sembolik tasvirlerin ağır bastığı resimlerdeki anlatım gücü, hele tümünde ortak olan o çizgi kuvveti kişide çok derin izler bırakıyor.

YAYINLAR - KÜTÜPHANELER:

Bibliyografya

REİSİCUMHUR CELÂL BAYAR'IN İKİ NUTKU. Ankara 1958 Doğu Ltd. Şirketi Matbaası. IV + 18 S. 8°

Türkiye İş Bankası'nın Türk Gençliğine armağanı olarak hazırlanan bu güzel baskılı eserde Reisicumhur Celâl Bayar'ın iki nutku yer almıştır. Bunlardan ilki 10 Kasım 1953 günü Ankara'da, Atatürk'ün Anıt - Kabir'e tevdi merasiminde söyledikleri nutuktur. İkincisi Erzurum'da 17 Kasım 1958 günü söylenen Atatürk Ü-

niyersitesini açık nutkudur. Baştaki önsözde kısaca nutukların tahlilleri yapılmıştır. Fiati 1 liradır.

Din:

Prof. M. TAYYİB OKIÇ: BAZI HADİS MESELELERİ ÜZERİNDE TETKİKLER. İstanbul 1959 Osman Yalçın Matbaası. VIII + 252 S. 8°

"Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları XXVII"

Dr. A. Karahan'ın "İslâm - Türk ede-

biyatında kırk hadis", Dr. F. Sezgin'in Buhari'nin kaynaklarını araştıran eserlerinden başka son yıllarda İslâm ilâhiyatının temel bilimlerinden olan hadis hakkında "Bazı hadis meseleleri üzerinde tetkikler" adlı bu kitap çapında ilmi bir eser çıkmadı, sanırım. Doğu kadar batıyı da tanyan, doğudaki eserler kadar batıdakileri de bilen İlahiyat Fakültesi Hadis ve Tefsir kürsüsü Profesörü T. Okic, bu eserinde hadis ilmini türlü yönlerden incelemiş, önceden andığım iki eser gibi konunun bir bölümü üzerinde değil, birçok bölümleri üzerinde durmuştur. Profesörün hazırlamakta olduğunu haber verdiği "Hadis ilmine giriş" adlı kitabın birkaç bölümünü teşkil eden bu kitapta, sünnet ve hadis hadisin ehemmiyeti, metin ve isnad, ilâhî, mevkuf ve maktu hadisler, hadislerdeki mecazlar, i'rab meselesi, vürud sebepleri, muhaddislerin yanlışlıkları, sahabiler, tabiiiler ve tabakat kitapları, hadislerin alınması ve rivayet edilmesi, imlâ, hadisin tedris yerleri, tercih ve takviye, Peygamberin diplomatik vesikaları, siyer, meğazi ve şema'il, dâva hükümleri, terğib ve terhib hadisleri, tıbbî ait hadisler, hadis mecmuaları ve Nehc ül-belaga ve başka konulara yer verilmiştir. Kitabın sonunda eserden faydalanmayı kolaylaştıran türlü indeksler, 12 sayfalık geniş bir bibliyografya, gerek metin kısmında gerek alt notlarda yazma eserlere, doğu ve batıda basılmış kitap ve makalelere dair büyük ölçüde bibliyografik bilgi verilmiştir. Arada bazı doğu ve batı eserlerinin tenkidî de yapılmıştır. Profesörün yargıları yapıcı ve çoğunca yumuşaktır. Eser, yalnız ilâhiyat öğrencileriyle, bu konuyla ilgilenenler için değil, eski kitaplar üzerinde çalışan kütüphaneciler için de bir el kitabı olarak kullanılacak yapıdadır. Fiyatı 25 Liradır.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI: MENAKİB-I HACI BEKTAŞ-I VELİ "Vilâyet-Nâme". İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. XXXVI + 164 S. + 217 y. 8° Fiyatı: 10 Lira.

Bir yandan Mevlâna Celâleddin'in "Divan-ı kebir" adlı büyük eserinin çevirisini büyük bir sür'atle dilimize kazandıran A. Gölpınarlı, arada başka konularda eser vermekten de geri kalmıyor. Vilâyet-nâme bu eserlerden biridir. Büyük bir emekle hazırlanmış olan kitaptaki bilgiler bir süzgeçten geçirildikten sonra Anadolu din tarihini aydınlatacak birçok belgeler bulmak mümkün olacaktır. Eserin başındaki girişte Vilâyet-nâmenin nasıl bir eser olduğu, edebiyatımızdaki yeri, menâkıbın doğuşu, yazılması, dili, hikâye ediliş tarzı üzerinde duruluyor. Metin ve incelemeler bölümünde metin günümüzün Türkçesine çevrilerek verilmiş, dilî incelenmiş, açılama bölümünde metinde geçen özel ad ve terimlerin açıklanması yapılmış, sona geniş bir bibliyografya ile sözlük de eklenmiştir. Kitapta "Vilâyet-nâme"nin tıpkıbasımı da yer almıştır. Kitap ciltlenmiştir.

Şiir:

OSMAN ATILÂ: BAŞTANBAŞA. Şiirler. (Ankara 1959 Işık Matbaacılık, Ga-

zeticilik ve Kâğıtçılık Limited Şirketi). 141 + (3) S. 8° Fiyatı: 2,5 Lira

Türkiye'nin çeşitli sanat gazete ve dergilerinde 1938 - 1959 yılları arasında yayımlanan şiirlerini Osman Atılâ "Baştanbaşa" adını verdiği bir kitapta toplamıştır. Bunlardan bir kısmı 1950 de "Sabahleyin", bir kısmı 1956 da "Güpegündüz" adlı kitaplarda toplanıp yayımlanmıştır. "Baştanbaşa"da bunlara "Yağmur ve deniz" genel başlığı altında son şiirler de eklenmiştir. O. Atılâ son yılların bol verimli ozanlarından biri. Fakat onu ne yeniler, ne de ikinci yeniler arasında koyamayız. O, başarılı bir hececi. Bu da bir kayıp değil, bir kazanç olsa gerektir. Şiirlerinde çoğunca yurt havası esmektedir. İşte Bursa'ya yazılmış şiirden bir kıta:

"Kardeş olmuş iken aya, güneşe
Hangi kopası el vermiş ateşe?
Yapılar yerine yürek tutuşa
Bursa'nın yolları irak mı irak
Ağlıyan insana olmaz dur durak"
ve bir ikilik:

"Yıldızlar her gece değişen mahya
Bir nazlı gelindir susar Kütahya"

NECDET EVLİYAGİL: EDEBİ KONUŞMALAR. Ankara 1959 Ajans Türk Matbaası. 191 + XII S. 8° Tanesi: 5 Lira

"Ajans - Türk Yayınları"

Bu kitapta, Necdet Evliyagil'in 1950 - 1953 arasında, İstanbul Radyosunda "Düşünceler" ve "Eserlerarası" saatlerinde yaptığı konuşmalar toplanmıştır. Eserdeki kırk konuşma içinden örnek olarak Yahya Kemal Beyatlı, Gerçek Şiir, Edebi eserin kıymetli, Edebi cereyanlar, Lirik şiirler, Yeni şiir ne istiyor?, Hayat tesadüften ibarettir, Erckinse Caldwell, Leonardo da Vinci, Goethe, Atatürk, Fatih ve 500 üncü fetih yılı, Erciyas'tan kopan çığ ve göl, Tevfik İleri ve Milli neşriyat, Tagore, Aşk ve sanat, Mevlâna ve Yunus Emre, Karacaoglan'ı v.s. sayabiliriz.

MEHMET SALİHOĞLU: Duman duman üstüne. Şiirler. Ankara 1959 Kültür Basımevi. 63 + (1) S. 8° Fiyatı: 2 Lira.

SEBAHATTİN AYDIN SAYAN: AVUÇLARIMIZDAKİ ÇİZGİLER. (Şiirler). Ankara 1959 Ayyıldız Matbaası. 48 S. 8° Hatırat:

HASAN AMCA: NİZAMİYE KAPISI. (İstanbul 1958 Okat Yayınevi). 125 + (2) S. 8°

1908 - 1918 yılları arasında geçen anıların "Doğmayan hüriyet" adı altında giden yıl yayımlayan Hasan Amca'nın son günlerde yeni bir eseri daha çıkmıştır. "Nizamiye kapısı" adlı bu eserinde H. Amca, askerî okullara ait anılarını canlı bir dille anlatmaktadır. Kitap 400 kuruş fiyatla satılmaktadır.
Gazetecilik - Tarih:

ABBAS PARMAKSIZOĞLU: TÜRK GAZETECİLİK ve BASIN TARİHİ. İstanbul 1959 Dünya Haberler Ajansı. 96 S. 8° resimli.

Merhum Selim Nüzhet Gerçek'in 1931 ve 1939 yıllarında basılmış "Türk gazete-

ciliği" ve "Türk matbaacılığı" adlı satılan kalkmış, ender rastlanan eserlerinden sonra A. Parmaksızoğlu'nun eseri büyük bir ihtiyaca ilk elden cevap verecektir; fakat ihtiyacı tümünden karşılamaktan uzaktır. Eser hazırlanırken S. N. Gerçek'in eserlerinden büyük ölçüde faydalanılmış olsa gerektir. İçinde resimler vardır. 500 kuruşa satılmaktadır.

Derleyen: M. CUNBUR

HABERLER

Bahçelievler'de Halk Kütüphanesi kurulacak

Bahçelievler'de semt sakinlerinin kültür, sanat, estetik ve sosyal yönden gelişmelerini sağlayacak ve aynı zamanda okul çağındakilerin okul dışı zamanlarını değerlendirecek bir "Halk Kütüphanesi" kurulması için Avukat Rahmi Mağat'ın teşebbüsüyle faaliyete geçilmiş, bu konuda ilk adım olarak 10 Mayıs 1959 Pazar günü saat 10.00 da Bahçelievler Akahın pasta salonunda bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda semt sakinlerinden başka Maarif Müdürü Hasan Özbay, Yardımcısı Ratip Akdeniz, Milli Kütüphane'den Müdür Vekili Sami N. Özerdim ve Danyal Sertoğlu bulunmuşlar, müteşebbis heyet başkanlığına Avukat Rahmi Mağat; heyete Milli Kütüphane Başuzman Vekili Abdülkadir Salgır ve Danyal Sertoğlu da seçilmişlerdir. Müteşebbis heyet çalışmaları, toplantıda varılan kararların uygulanmasına başlamıştır.

Ataç Armağanı

Nurullah Ataç adına kızı tarafından kurulan Ataç Eleştirme Armağanının ilki neticelenmiş, 1958 yılı içinde dergilerde çıkan yazılarıyla Mehmet Fuat birinci seçilmiş, 500 liralık armağan almıştır.

Sait Faik Armağanı

Hikâyeci Saif Faik Abasıyanık adına kurulan armağanı bu yıl Oktay Akbal'in "Berber aynası" adlı hikâye kitabı kazanmıştır.

Derleyen: M. C.

Schibi :

Metin AND

Yazı İşleri Müdürü :

Osman OKYAR

Sekreter :

Bekir EKİNCİ

İdarehane : Büyük Han No. 55

Yenişehir — Tel : 26754

Haberleşme adr.: P.K.131-Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer : Ayyıldız Matbaası, Ankara, Tel : 17507

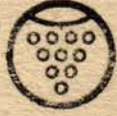
ABONE ŞARTLARI :

1 yıllık 22.—TL. - 6 aylık 11.—T.L.

Avrupa için 54 TL. A.B.D. için 90 TL

HER YERDE VE DAİMA

Kavaklıdere Şarapları

KURULUŞU: 1929

Altın Köpük

İlk tabii Türk Şampanyası
Müessesemiz tarafından İstanbul
piyasaya arz edilmektedir.

ŞAMPANYA

DESER ŞARAPLARI

Tallı Sert Kırmızı - Porto tipi
Aperitif ve deser şarabıdır.

Tallı Sert Beyaz - Sert tipi

Aperitif ve deser şarabı olup yalnız
başına veya soda ile içildiği gibi cin
veya votka ile biraz limonsuyu kar-
tırılırsa Ankara, İstanbul sosyetesinde
ve Kardiplomatik nezdinde meşhur
olan KAVAKLİDEPE KOKTEYL'i
yapılır.

KALİTE ŞARAPLARI

Vakot Damlası Kırmızı

Av etleri, ızgara, kızartma etler, pey-
nir, elma, fındık gibi kuru yemişler
vesaire ile

Çınaya Yıldız Beyaz, Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakor,
yumurta, peynir vesaire ile
(Soğutularak)

SOFRA ŞARAPLARI

Dikmen Kızı Kırmızı

Av etleri, ızgara, kızartma etler, pey-
nir, elma, fındık gibi kuru yemişler
vesaire ile

Ankara Kırmızı Beyaz, Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakor,
yumurta, peynir vesaire ile
(Soğutularak)

Ankara Kırmızı Beyaz, Domisek

Pasta, çekirleme, tatlılar ve meyveler ile
(Soğutularak)

SERİNLETİCİ ŞARAP

Lal Pembe

Soğutulduğu takdirde yalnız olarak
veya yemeklerde meyva ile

